

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Aneta Bušínová

**Komparace přístupu administrativ George Bushe ml. a Baracka
Obamy k válce v Afghánistánu podle teorie feminismu
v mezinárodních vztazích**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Ivana Častulíková

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 3. 5. 2017

.....

Aneta Bušínová

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Ivaně Častulíkové za veškerý čas, který mi věnovala a za její cenné rady a připomínky, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

OBSAH

Úvod.....	5
1. Teorie feminismu.....	9
1.1. Teorie feminismu v mezinárodních vztazích.....	12
1.2. Kritické přístupy k feminismu v mezinárodních vztazích.....	15
1.3. Přístup feministických autorek k válkám.....	17
2. 11. září 2001 a válka proti terorismu.....	23
2.1. 11. září 2001.....	23
2.2. Pohled feministických autorek na 11. září 2001	24
2.3. Válka v Afghánistánu.....	26
2.4. Přístup feministické teorie MV k rozhodnutí o válce v Afghánistánu.....	27
3. Přístup prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu podle teorie feminismu.....	29
3.1. Přístup administrativy George Bushe k válce v Afghánistánu.....	29
3.2. Přístup administrativy Baracka Obamy k válce v Afghánistánu.....	32
3.3. Komparace přístupů prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu.....	35
Závěr.....	39
Abstrakt.....	43
Abstract.....	43
Zdroje a literatura.....	44

Úvod

USA jsou považovány za jednoho z nejvýznamnějších aktérů mezinárodních vztahů, jak díky své militární složce, ekonomické vyspělosti, rozloze, ale i členství ve velkém množství mezinárodních organizací. Po konci studené války¹ a rozpadu Sovětského svazu se navíc USA stávají jedinou světovou supervelmocí s největší sférou vlivu. Přestože postavení USA v mezinárodním systému bylo podle teoretiků dominantní a unipolární, došlo k napadení země teroristickou organizací al-Káida. Útoky z 11. září bývají přirovnávány k Pearl Harboru a staly se zásadní součástí americké historie a důležitým mezníkem pro agendu prezidentských administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy. Bezprostředně po těchto útocích se Spojené státy rozhodly jít cestou boje proti terorismu a vyhlásily válku všem zemím, které mají s terorismem co dočinění. Mezi tyto země patří především Irák, Sýrie, Severní Korea a Afghánistán, přičemž válka v Afghánistánu bude pro tuto práci stěžejní. (Drulák, Kratochvíl 2009: 261)

Hlavní výzkumnou otázkou této práce bude: *Lišil se přístup administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy k válce v Afghánistánu podle teorie feminismu ve třech proměnných, a sice: válce, míru a otázce násilí páchaného na ženách během války?* Hlavním cílem práce bude na tuto otázku odpovědět prostřednictvím analýzy přístupů administrativ těchto dvou amerických prezidentů za pomoci vymezených proměnných, ke kterým se nejčastěji vyjadřuje teorie feminismu v mezinárodních vztazích. V práci bude využita metoda komparace, která se využívá pro vyjádření empirického vztahu mezi dvěma proměnnými. (Lijphart 1971: 683)

Práce bude členěna do třech kapitol. Obsahem první kapitoly bude seznámení se s feminismem, teorií mezinárodních vztahů, která je teoretickým východiskem celé práce. Teorie feminismu, coby politická ideologie, se objevuje již několik staletí, avšak co se týče mezinárodních vztahů, do povědomí vstoupila až na přelomu 80. a 90. let 20. století. Teorie feminismu v mezinárodních vztazích se vyvinula v rámci postpozitivismu, který je obsahem „čtvrté velké debaty“ v mezinárodních vztazích. V počátcích rozmachu této teorie bylo klíčovým tématem to, že většina důležitých postů, co se týče jak domácích, tak

¹ Viz Lundestad, Geir. 2013. *International Relations Since the End of the Cold War: New and Old Dimensions*. Oxford: Oxford University Press. Dale Lynch, Edward A. 2011. *The Cold War's Last Battlefield: Reagan, the Soviets, and Central America*. Albany: State University of New York Press.

světové politiky, je zastávána především muži. Ženám není dána šance do těchto kruhů zasahovat, díky již dávno přežitým předsudkům, že politika je výlučně mužskou sférou vlivu. (Drulák, Kratochvíl 2009: 68-70) Za zcela zásadní zdroje pro uchopení teorie feminismu v mezinárodních vztazích, které v práci byly využity, jsou považovány texty od Christine Sylvesterové, J. Ann Ticknerové a Cynthia Enloeové, jelikož tyto tři autorky jsou vnímány jako hlavní průkopnice feminismu v mezinárodních vztazích.

Úvodní část první kapitoly nastíní počátky feminismu jako politické teorie a postupný vývoj feminismu. Počátky feminismu a jeho jednotlivých etap a směrů se podrobně zabývá kapitola v knize od Andrewa Heywooda *Politické ideologie* (1998). Kapitoly od autorů „první“ a „druhé“ vlny feminismu obsahuje kniha od Libory Oates-Indruchové s názvem *Dívčí válka s ideologií* (1998), z této knihy budou využity především myšlenky Mary Wollstonecraftové, Betty Friedanové a Kate Milletové. Za nejvíce přínosné dílo, které se zabývá teorií feminismu v mezinárodních vztazích, autorka považuje kapitolu s názvem *Feminism*, od autorky Jacqui True z knihy *International Relations*. Jacqui True zde popisuje především postupný rozmach feminismu v devadesátých letech a postavení žen v mezinárodních vztazích a globální politice po konci studené války. V podkapitolách pak budou využity především myšlenky feministických autorek, vyjadřujících se k událostem 11. září a vztahu feminismu k válkám a válečným konfliktům. Annick T. R. Wibbenová a Sandra Whitworthová ve svých článcích poskytují feministický náhled na 11. září a jeho vliv na boj s terorismem.

Stěžejní podkapitolou práce bude feministický vztah k válkám. V této kapitole si autorka vytyčí tři hlavní proměnné, které pak následně bude aplikovat ve třetí kapitole. Těmito proměnnými jsou: válka, mír a otázka páchaní sexuálního násilí na ženách. Autorka si vybrala právě tyto tři proměnné, jelikož jsou nejčastěji zmiňovanými proměnnými v literatuře feminismu a velmi důležitými koncepty pro teorii feminismu v mezinárodních vztazích. Autorka v této podkapitole bude čerpat z článků od Jane S. Jaquettové a Lucian M. Ashworthové. Otázce sexuálního násilí páchaného na ženách se pak věnuje ve své práci Iveta Ptáčnicková, Doris E. Bussová a Rana Jaleelová. Stěžejní autorkou zabývající se agendou dosažení míru je Sara Ruddicková. Z českých autorek se tematikou válek a postavením žen ve válečných konfliktech zabývá kromě Ivety Ptáčnickové také například Věra Sokolová.

Druhá kapitola se bude týkat směřování zahraniční politiky USA po teroristických útocích z 11. září 2001. Tato událost „byla šokem pro celý svět“ a téměř všechny státy a mezinárodní organizace se postavily na stranu USA, ať už jejich rozhodnutí o odplatě bude jakékoli. O situaci, která nastala po těchto událostech, se hovoří jako o nové éře terorismu, tzv. hyperterorismu, superterorismu či globálním terorismu. (Hynek 2012: 36) Autorka nejdříve stručně popíše celou událost a její následné dopady, a v podkapitolách dojde ke zkoumání vlivu 11. září z hlediska teorie mezinárodních vztahů, respektive teorie feminismu a teoretickému vymezení války v Afghánistánu, která je přímým důsledkem 11. září 2001. V letech 2001 až 2009, kdy úřad prezidenta USA zastával George Bush ml., byla hlavní otázkou válka proti zemím podporujícím terorismus a taky těm, které jsou mateřskými zeměmi teroristických organizací. Tato válka započala bezprostředně po útocích z 11. září 2001 a doprovázela celou Bushovu² i Obamovu vládu. Prezident Bush byl prvním člověkem, který použil spojení „osa zla“³. Důležitou agendou Bushovy administrativy byla především válka v Iráku a také válka v Afghánistánu. Válka v Iráku trvala od roku 2003 až do roku 2011 a právě za Bushova prezidentského úřadu došlo k nejkrvavějším střetům. Co se týče války v Afghánistánu, tak ta započala již v roce 2001 a je stále aktuálním tématem⁴. Byla tedy důležitou agendou, jak za úřadu George Bushe ml., tak i Baracka Obamy. Úřad druhého zmíněného prezidenta dále doprovázely dvě další války, a to válka v Sýrii a Arabské jaro. Prezident Barack Obama nahradil na prezidentském postu George Bushe ml. v roce 2009. Zpočátku panovaly obavy ohledně toho, zda to, že si Obama zvolil za ministryni zahraničí svou prezidentskou protikandidátku, bylo tou nejlepší volbou. Avšak Obama dal Clintonové jasně najevo, že on a Bílý dům rozhodují o zahraniční a válečné politice a Clintonová je pouze vykonavatelem jeho rozhodnutí. (Kozák 2009: 73)

Ve druhé kapitole bude čerpáno především ze zdrojů, které se zabývají jak zahraniční a vojenskou politikou USA, tak i ze zdrojů, které se přímo věnují 11. září a válce v Afghánistánu. Co se týče zahraniční politiky, tak za přínosné se dají považovat knihy od Davida Ray Griffina *Nový Pearl Harbor* (2006) a také od Kryštofa Kozáka *Zahraniční politika USA na začátku 21. století* (2009). V první jmenované se autor

² George W. Bush ml. byl 43. americkým prezidentem v letech 2001–2009.

³ Pojem „osa zla“ označuje státy, ve kterých sídlí teroristické organizace, anebo ty které šíření terorismu napomáhají. Mezi tyto státy byly zpočátku řazeny Irák, Írán a Severní Korea, postupně však došlo k rozšíření i o další státy.

⁴ Do dnešních dní není situace v Afghánistánu stabilní a USA na tuto válku vynakládá ze svého rozpočtu stovky milionů dolarů ročně.

zabývá přirovnáním teroristických útoků z 11. září k útoku na Pearl Harbor v roce 1941, průběhem těchto teroristických útoků a situací, která po nich následovala. Kniha od Kryštofa Kozáka podává komplexní přehled o zahraniční a válečné politice za vlády prezidentů George W. Bushe ml. a Baracka Obamy. O válce v Afghánistánu píše Nik Hynek v knize *Konflikt a obnova v Afghánistánu: kontext, prostředí a zájmy* (2012). V knize jsou popsány veškeré klíčové momenty války, její aktéři a také dopady tohoto dlouhotrvajícího, krvavého střetu.

Ve třetí kapitole dojde ke komparaci přístupů prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu, podle proměnných, které si autorka vytyčila a detailně je rozebírá v teoretické kapitole. A sice jsou jimi: jak přistupovaly administrativy George Bushe ml. a Baracka Obamy k možnosti vést válku v Afghánistánu, zda měly administrativy zájem o řešení války v Afghánistánu mírovou cestou a poslední proměnnou bude, jak se administrativy stavěly k postavení žen ve válce, coby obětí páchaného sexuálního násilí. Struktura této kapitoly bude situována do třech podkapitol. V prvních dvou podkapitolách se autorka bude jednotlivě zabývat přístupem administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy k válce v Afghánistánu, ve třetí kapitole pak následně dojde ke komparaci těchto administrativ.

Autorka ve třetí kapitole použije informace pocházející primárně z internetových zdrojů. Mezi těmito zdroji lze zmínit zahraniční internetová periodika jako například nytimes.com, bbc.co.uk a theguardian.com. Z českých internetových periodik autorka bude využívat lidovky.cz. Články z těchto internetových periodik poskytnou autorce důležité informace ke zkoumání a komparaci třech proměnných, která budou aplikovány na přístup prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu. Základní informace o prezidentech pak bude autorka čerpat z webové stránky Bílého domu whitehouse.gov.

Co se týče zdrojů a literatury, tak kromě děl k jednotlivým kapitolám, autorka bude vycházet z velkého množství doplňujících zdrojů. Jedná se především o zdroje internetové, ať už to jsou internetová periodika zabývající se problematikou feminismu v mezinárodních vztazích, jako třeba *Feminist Theory* nebo *Feminist Journal of International Politics*, či přímo články popisující prezidentské administrativy George Bushe ml. a Baracka Obamy čerpané z různých internetových portálů.

1. Teorie feminismu

S pojmem teorie feminismu se častěji operuje až v průběhu 20. století, ovšem feministické myšlenky a názory provázely již starověké civilizace. Na přelomu 18. a 19. století vznikají organizovaná hnutí hájící práva a postavení žen. Za průkopnici feminismu je považována autorka Mary Wollstonecraftová, která se kriticky vyjadřuje k postavení žen jako slabých stvoření, jež nejsou schopny života bez pevného vedení a ochrany muže. (Wollstonecraft 1998) Feminismus se, coby politická teorie, začal objevovat na přelomu 40. a 50. let 19. století. Dle časové osy lze teorii feminismu rozdělit do třech období, a sice: první a druhá vlna feminismu a postfeminismus. V první vlně feminismu bylo nejdůležitějším cílem feministek získat volební právo pro ženy, zatímco ve druhé vlně a postfeminismu se řeší převážně problém identity žen a jejich diskriminace. (Epure 2014: 515)

Počáteční období feminismu neboli první vlna feminismu je charakterizováno vznikem hnutí za práva žen v řadě západních zemí, avšak za nejsilnější hnutí se dá považovat hnutí americké. (Curtisová 2016: 25) Heywood argumentuje, že *„Ženské hnutí bylo nejsilnější v těch zemích, kde byla na nejvyšší úrovni politická demokracie a kde ženy požadovaly ta práva, která už dávno v mnoha případech měli jejich manželé a synové.“* (Heywood 1994: 205) Hlavním cílem představitelů této éry tedy bylo získání volebního práva pro ženy. (Xinari 2010: 8) Ženy byly neustále vylučovány z veřejného politického života, jelikož je muži nepovažovali za sobě rovné aktéry. Jako hlavní úkol žen byla chápána péče o rodinu a teplo domova, nikoliv to, aby zasahovaly do rozhodování o veřejném dění. První vlna feminismu byla ukončena získáním ženského volebního práva. První zemí, která toto právo zavedla, byl Nový Zéland v roce 1893, následovaly pak Velká Británie a USA.

Druhá vlna feminismu se datuje do období 60. let až začátku 80. let 20. století. V této etapě došlo ke značné radikalizaci feministických myšlenek. Druhá vlna feminismu tvrdila, že dosažení politických práv nevyřešilo „ženskou otázku“. Představitelé druhé vlny, jako například Gloria Steinemová, Kate Milletová a Bety Friedanová, se tedy více zaměřili na niterní pocity žen, než na jejich veřejný společenský život. (Oates-Indruchová 1998) Stěžejním pojmem se stala ženská mystika. S tímto označení přišla autorka druhé vlny feminismu Bety Friedanová, která vysvětluje ženskou mystiku jako vnitřní pocit nespokojenosti tím, že ženám je vštěpováno, aby upřednostňovaly zájmy své rodiny a

jejich hlavním životním úkolem je být dobrou manželkou a matkou. (Friedan 1998) Představitelé druhé vlny, považovali za svůj cíl dojít ke společenské reformě, která by toto chápání od základu změnila. Bylo potřeba zrušit patriarchát a posílit emancipaci žen. Převaha patriarchátu byla dána zastoupením mužů ve všech důležitých funkcích, čímž muži získali moc ovládat ženy. (Millet 1998: 74)

Postfeminismem je označováno období, které započalo na začátku 80. let 20. století. Do postfeminismu se rovněž řadí teorie feminismu v mezinárodních vztazích. Tato vlna může být chápána tak, že již veškeré feministické otázky a cíle byly vyřešeny, stále se však ženy potýkají s řadou nevyřešených problémů. (Xinari 2010) „*Feministky sice sjednocuje společná touha pozvednout úlohu žen ve společnosti, ale nemohou se shodnout, jak toho docílit. Budou ženy osvobozeny přijetím zákonů, které zaručí rovná práva, nebo zakázou sexuální diskriminaci?*“ (Heywood 1994:225) V této době feminismus ztrácí svůj revoluční charakter, k čemuž přispívá přístup mužů, kteří již dokáží brát ženy jako rovnocenné partnerky. Označení postfeminismus může evokovat domněnky, že feministická hnutí postupně vymizela z politické scény, tyto domněnky však nejsou pravdivé. Feministická hnutí se rozšířila do prozápadně smýšlejících zemí a také postupně začala pronikat do zemí rozvojových. Rozšíření feministických hnutí může být dáno také větší medializací pojmu feminismus a postfeminismus. Postfeminismus přinesl nové myšlenky, které oslovily větší množství žen, a stále více žen se začalo hlásit k liberálním, socialistickým a radikálním feministickým proudům. (Xinari 2010: 11)

Teorie feminismu není jednotnou teorií. Někdy bývá feminismus označován také jako mezioborová teorie, která se zabývá velkým množstvím otázek, jak z oblasti biologie, sociologie, filozofie, politologie, ekonomie, tak i dalších oborů. Kromě časového dělení feminismu na první vlnu, druhou vlnu a postfeminismus existuje ještě dělení na tři základní druhy feminismu. Těmi jsou liberální, socialistický a radikální feminismus. Z těchto třech proudů vychází i myšlenky autorek teorie feminismu v mezinárodních vztazích. Všechny tyto tři druhy feminismu společně zapříčinily zrovnoprávnění žen s muži, snížení diskriminace žen a zkvalitnění jejich života. (Epure 2014: 514) Počáteční feministické myšlenky vycházely z liberalismu, ve kterém je kladen důraz na individualitu a rovnost. Z hlediska liberálního feminismu by ženy měly být zahrnuty ve veřejné sféře, která však dříve působení žen ve společnosti vylučovala. Průzkumy liberálního feminismu dokazují, že čím více jsou ženy ve společnosti aktivní a snaží se zapojit do veřejného dění, tím více jsou společností, a převážně muži,

diskriminovány. I přesto, že ženy mají stejnou kvalifikaci jako muži a právo zastávat stejné úřady jako muži, často bývají silně podprezentovány. Procentuální podíl žen zastávajících ve společnosti vysoké zaměstnanecké posty je důležitou součástí výzkumu liberálního feminismu. (Whitworthová 2008: 393) Za představitelky liberálního feminismu jsou považovány Elizabeth Cady Stantonová, Naomi Wolfová, Harriet Taylorová, Rebecca Walkerová a další.

Socialistický feminismus⁵ vychází z myšlení marxistů, kteří hovořili o potřebě sociální revoluce, která by zvrátila dopady kapitalismu na společenské postavení žen (Gordonová 2013). Představitelky socialistického feminismu se snažily aplikovat kritiku hierarchického rozdělení společnosti do teorie feminismu a tvrdí, že sexuální útlak žen ze strany mužů lze přirovnat k dimenzi mocenského útlaku proletariátu ze strany kapitalistů. Mezi představitelky socialistického feminismu se řadí Nellie Wongová, Sylvia Wallyová, Selma Jamesová, Clara Fraserová a další. Socialistický feminismus se zabýval především pracovním a ekonomickým postavením žen a jak dosáhnout toho, aby si v těchto oblastech byly ženy s muži rovny. Rovnoprávné postavení v pracovní a ekonomické dimenzi pak povede ke šťastné a genderově vyvážené společnosti. I přesto, že na konci 80. let 20. století se socialistický systém v západních zemích hroutí, myšlenky socialistického feminismu stále přetrvávají. (Epure 2014: 516)

Radikální feminismus se méně soustředí na postavení a působení žen ve veřejné sféře, protože se politika neodehrává pouze ve veřejném prostředí, ale i v rámci prostředí soukromého. Hlavním okruhem zkoumání radikálního feminismu je sociální a biologická nerovnost mezi muži a ženami v rámci užšího kruhu, a tím je rodina. Představitelé radikálního feminismu, mezi které patří například Ellen Willisová, Alice Echolsová či Mary Dalyová, souhlasí s představiteli liberálního feminismu, že ženy by měly být zastoupeny ve veřejných funkcích, avšak ne kvůli tomu, aby došlo ke zrovnoprávnění žen s muži, ale kvůli tomu, že ženy přinášejí do politiky odlišné postupy a řešení situací než muži. (Whitworthová 2008: 394-395) Liberální feminismus požaduje určitou transformaci společnosti, kdežto radikální feminismus chce vytvořit naprosto nový rámec společnosti, která se nebude řídit teoriemi, ve kterých je stěžejní myšlenkou mužská dominance. (Mukhuba 2016) Radikální feministky tvrdí, že muži na rozdíl od žen méně ukazují své emoce, jsou agresivnější a soutěživější. Jestliže se však dosáhne toho, že ženy

⁵ Socialistický feminismus bývá také označován jako marxistický feminismus. (Epure 2014: 516)

budou mít větší vliv na poli politiky, dojde k tomu, že konflikty budou ve stále více případech řešeny mírovou cestou, nikoliv válkou. (Whitworthová 2008: 394-395)

1.1. Teorie feminismu v mezinárodních vztazích

Teorie feminismu se podle Sandry Whitworthové vyvinula z dědictví aktivistického sociálního hnutí, které se chtělo prosadit v mezinárodních vztazích, zatímco mezinárodní vztahy vznikly z potřeby vlád jednotlivých států dojit ke vzájemnému kompromisu. (Whitworthová 2008) Disciplína mezinárodních vztahů se teorii feminismu otevřela jako jedna z posledních disciplín, kde ještě teorie feminismu chyběla. I přesto, že teorie feminismu coby politická ideologie se vyskytuje už od 50. let 19. století, v mezinárodních vztazích se začala vyskytovat až na přelomu 80. a 90. let 20. století. Pozdější výskyt teorie feminismu v mezinárodních vztazích nebyl podle Ticknerové dán tím, že by se genderová nevyváženost nadále popírala, avšak tím, že si nikdo neuvědomoval nepřítomnost ženského zastoupení v mezinárodních vztazích. (Ticknerová 2002: 321) Základními výzkumnými kameny teorie feminismu v mezinárodních vztazích jsou analýza genderu⁶ a analýza mocenské síly. Cynthia Enloeová tvrdí, že se co se týče genderu, tak uvnitř každého muže i ženy je určitá míra ženskosti a mužskosti zároveň. Na mocenská rozhodnutí mužů a žen má pak vliv to, která složka u muže či ženy převažuje. (Enloeová 2007) Ženy v mezinárodních vztazích spíše tíhnou k „měkké moci“⁷, muži zase k „tvrdé moci“⁸. Analýzu genderu a analýzu feminismu nelze považovat za jednu a tu samou věc. Tyto dvě analýzy se vzájemně doplňují, avšak analýza genderu se vždy zabývá jak analýzou feminity, tak i maskulinity

⁶ Gender se zabývá sociálními a kulturními, ne biologickými, rozdíly mezi ženami a muži.

⁷ „Měkká moc“, v anglickém překladu „soft power“, je koncept, se kterým přišel teoretik mezinárodních vztahů Joseph S. Nye. Tato moc se zaměřuje na diplomacii, na sílu argumentace a dohod a schopnost zaujmout protistranu a být pro ni atraktivní. Oproti „tvrdé síle“ nepoužívá úplatky ani fyzickou sílu. Více o „měkké síle“ viz Gray, S. Colins. 2011. *Hard Power and Soft Power: The Utility of Military Force as an Instrument of Policy in 21st Century*. Dostupné z: < <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil> > (8. 4. 2017), Nye, Joseph S. 2004. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.

⁸ „Tvrdá moc“, v anglickém překladu „hard power“, je tradiční pojetí moci. „Tvrdá moc“ byla po dlouhou dobu upřednostňována a využívá především násilných prostředků, jakými jsou například fyzická síla, úplatky, výhrůžky a nátlak. Více o „tvrdé síle“ viz Campbell, Kurt, Michael O'Hanlon. 2007. *Hard Power: The New Politics of National Security*. New York: Basic Books., Schmitt, Gary James. 2015. *A Hard Look at Hard Power: Assessing The Defense Capabilities of Key U. S. Allies and Security Partners*. Pennsylvánie: Strategic Studies Institute.

a jejich vzájemných vztahů. Analýza feminismu čerpá z analýzy genderu, ale zajímá ji pouze feminní část, která je pro analýzu feminismu stěžejní. (Enloeová 2007)

Teorie feminismu se v mezinárodních vztazích vyvíjela v rámci postpozitivismu, který je součástí „čtvrté velké debaty“ mezinárodních vztahů. Drulák tvrdí, že „*Pozitivisté považují sociální realitu MV za objektivně danou a poznatelnou přístup, které se osvědčily v oblasti přírodních věd. Postpozitivisté považují sociální realitu MV za závislou na názorech aktérů MV, danou intersubjektivně, a poznatelnou přístup, které berou v úvahu lidský subjekt.*“ (Drulák 2003: 134) Postpozitivismus není individualistický, ale holistický, to znamená, že určitý celek je vytvářen strukturami, mezi kterými vznikají konstitutivní vztahy. Díky konstitutivním vztahům se struktury vzájemně podmiňují a definují. (Steans 2003) Pro postpozitivisty je také důležitá logika vhodnosti, kdežto pro pozitivisty logika výhodnosti. Postpozitivisté nepodmiňují své činy tím, co jim přinese více užitku, ale naopak se řídí normami a pravidly a jednají podle toho, co je morálně správné. (Diez, Pettiford, Steans 2001)

Do mezinárodních vztahů přinesla teorie feminismu řadu nových otázek a témat pro výzkum a panovaly rozporuplné názory na to, zda je vůbec možné feminismus kvůli odlišným vizím o supranacionální politice v rámci mezinárodních vztahů zkoumat. (Whitworthová 2008: 397) Po vstupu feminismu do prostředí mezinárodních vztahů bylo potřeba feministické představitelky a jejich oblast výzkumu představit světu a vytvořit prostor pro jejich zkoumání. Na počátku 90. let 20. století bylo uskutečněno množství konferencí a meetingů, kde docházelo ke střetnutí představelek různých směrů feminismu, které prezentovaly své myšlenky. Základem feministického zkoumání není žádná ucelená metoda, avšak feministkám záleží na zobrazení žen, coby kompetentních aktérů společnosti. Prvním časopisem zabývajícím se feminismem v mezinárodních vztazích byl *International Feminist Journal of Politics*. (Whitworthová 2002: 321)

Se vstupem teorie feminismu do mezinárodních vztahů se opět otevřela otázka ženských práv. Feministky požadovaly, aby ženská práva byla uznávána více než doposud, a aby ženy měly stejné příležitosti jako muži. Hlavními oblastmi zkoumání feministických autorek se staly vztahy, moc a politika v mezinárodním prostředí a proč právě v tomto prostředí převažují muži. (Trueová 2008) První autorkou feminismu, která se rozhodla položit otázku, kde se nacházejí ženy v mezinárodních vztazích, byla Cynthia Enloeová. Spolu s J. Ann Ticknerovou a Christine Sylvestrovou se staly důležitými

feministickými autorkami. Enloeová se dále ptá, zda to, že ženy zastávají funkce sekretářek mužů na vysokých postech mezinárodní politiky, či to, že jsou manželkami státníků, hraje nějakou roli na chod mezinárodních vztahů. Autorky feminizmu se snaží upozornovat na to, jak důležité role hrají ženy ve světovém řádu. Představitelka feminizmu Mary Caprioliová ve svém výzkumu uvádí, že čím větší je zastoupení žen na postech, ze kterých mohou ovlivňovat mezinárodní vztahy, tím více se mezistátní konflikty řeší mírovějšími řešeními, jakými jsou diplomacie a kompromis. (Gleditsch 2008) Z tohoto výzkumu plyne, že posílením zastoupení žen v elitní politice není svět vystaven hrozbě tolika válečných konfliktů. (Whitworthová 2002: 325)

Na přelomu 20. a 21. století si feministky začaly stále více uvědomovat, že se jim podařilo postupně zvýšení počtu žen v mezinárodních institucích, avšak jejich vliv na mezinárodní vztahy je pouze omezený. Důležitou oblastí rozhodování v mezinárodních vztazích je řešení konfliktů mezi státy. Díky tomu, že muži jsou od přírody považováni za daleko soutěživější a agresivnější pohlaví, často se uchylují k násilnému řešení konfliktů. Ženy se obracejí k mírovějším řešením, avšak po většinou byly považovány za oběti těchto konfliktů a nikoliv za osoby vhodné k rozhodování, jak konflikty řešit. (Trueová 2008)

V dnešní době je zastoupení žen v politice a mezinárodních vztazích daleko silnější. Protože pouze politickou participací mohou ženy prosazovat zájmy svého pohlaví. (Fukuyama 1998) Některé státy zavedly kvóty pro počet žen v parlamentech a politické strany pro počet žen v jejich vnitrostranických strukturách. Straniční lídři také daleko více dbají na to, aby ženám byly dávány důležité kabinetní funkce a ne pouze ty podřadné. Průzkumy pak také dokazují, že voliči považují ženské kandidátky stran za daleko upřímnější a mnohdy i schopnější, než jsou mužští kandidáti. Další průzkumy pak také dokazují, že ženy jsou ve svých rozhodnutích mnohdy daleko strategičtější než muži, což je v politickém prostředí stěžejní vlastností. Zavedení kvót se setkává s pozitivními ohlasy, jelikož kvóty zajišťují ženám přítomnost v politickém prostředí. (Jaquettová 2003: 332)

Hlavním kritikem posílení ženské zastoupení v mezinárodních institucích je Francis Fukuyama. Podle něj dochází k feminizaci západu, která je pro státy, především pak pro USA, značně škodlivá. Feminizace přispívá k zobrazení států coby slabých aktérů, kterým vládou ženy a ty nejsou schopny zmobilizovat armádu k válce.

Neschopnost zmobilizovat armádu k válce je dána ženskou touhou po udržení míru. (Ticknerová 2002: 334) Z jiné perspektivy kritizuje zapojení žen v mezinárodních vztazích James Kurth. Kurth tvrdí že zapojení žen do vysokých funkcí značně oslabuje rodinné vztahy. Ženy se soustředí na své důležité státní funkce, ale nejsou schopny již tolik pozornosti věnovat svým dětem a manželům a tento jev pak přispívá k rozpadu rodinných vazeb. (Kurth 1994: 14)

1.2. Kritické přístupy k feminismu v mezinárodních vztazích

Základními teoriemi mezinárodních vztahů jsou realismus a liberalismus. Tyto dvě teorie se utkaly v rámci „první velké debaty“ mezinárodních vztahů, která započala ve 30. letech 20. století a skončila v 50. letech 20. století absolutní výhrou realismu, který se stal jedinou relevantní teorií té doby. (Drušák 2009: 239) Realismus není jednotnou teorií a existuje velké množství druhů realismu, které se z klasického realismu vyvinuly. (Whitworthová 2008: 397) Za zakladatele pojmu realismus v mezinárodních vztazích bývá považován Edward Carr, ten ve své knize *Twenty years crisis* popisuje období mezi první a druhou světovou válkou, ve kterém dochází k první velké debatě mezinárodních vztahů mezi realismem a liberalismem. Carr staví národní zájmy nad zájmy jednotlivců, což prosazoval i při vytváření mírových dohod s poraženými státy po první světové válce v roce 1919. (Carr 1942) V realismu jsou za hlavní aktéry mezinárodních vztahů považovány suverénní státy. Vztahy mezi státy v prostředí mezinárodních vztahů jsou anarchické a jednání států je ovlivněno a poháněno touhou po moci. (Whitworthová 2008: 397) Všechny státy jsou si vzájemně potencionálními nepřáteli a jejich moc je jedinou silou (Russett 2013: 95), kterou si státy dokáží zajistit vlastní bezpečnost. (Slaughterová 2011: 2)

Za předchůdce realismu bývají považováni Niccoló Machiavelli a Thomas Hobbes. Machiavelli ve svém díle *Vladař* rozebírá rady vládcům, jak si nejlépe udržet moc, zajistit bezpečnost státu a respekt svých poddaných. (Machiavelli 2012) Na Machiavelliho myšlenky navazují například představitelé neorealismu John Mearsheimer a Kenneth Waltz, kteří tvrdí, že v každém státě je potřeba silné autority, která zabrání zmatku a nastolí ve státě pořádek. (Lebow 2013: 61) Podle Thomase Hobbesa, jsou války mezi státy přirozeným stavem mezinárodního prostředí. Z Hobbesových myšlenek čerpá Hans Morgenthau, který tvrdí, že hlavní podstatou člověka je touha po moci, která je

naprosto totožná se státní touhou po moci. Moc je podle Morgenthaua jediným garantem bezpečí a přežití, ať již člověka či státu. Hlavním cílem států je tedy maximalizovat svou moc. Ve své knize *Politics Among Nations* Morgenthau rozpracoval šest základních principů realismu, jejichž hlavním obsahem je definování moci, morálních zásad a politických principů. (Morgenthau 2006) Po konci studené války se realismus stále soustředí především na politiku moci států, nikoliv na transformaci, kterou svět po pádu komunismu a konci studené války prošel a nedokáže tak nastalé změny reflektovat. (Trueová 2008: 411)

Feminismus staví do popředí zájmy jednotlivců, žen, jejichž zájmy mají být v rámci mezinárodních vztahů sledovány. Realismus za hlavní aktéry považuje státy a důležitým aspektem je jejich mocenské soupeření o zachování suverenity státu. Na druhou stranu feminismus je zastáncem mírových řešení, ke kterým ženy daleko více inklinují. Představitel realismu Thomas Hobbes je autorem tvrzení, že válka je přirozeným stavem, feministky však tvrdí, že válka nemusí být nevyhnutelnou součástí mezinárodních vztahů. (Pettmanová 2004: 92) Další představitel realismu Hans Morgenthau zastává myšlenku, že hlavním cílem států je maximalizovat jejich moc. Feministická představitelka J. Ann Ticknerová na tuto myšlenku reaguje z feministického hlediska tím, že pouze státy, které jsou vedeny výhradně muži, chtějí maximalizovat svou moc. (Fukuyama 1998) Vzhledem k tomu, že teorie feminismu v mezinárodních vztazích zaznamenala boom až po konci studené války a pádu komunismu, dokáže dopady na svět po těchto událostech reflektovat daleko lépe.

Teorie feminismu v mezinárodních vztazích vychází z myšlení liberalismu. Liberalismus v mezinárodních vztazích byl založen na upřednostňování zájmů jednotlivce či skupin jednotlivců, kteří by měli být osvobozeni od státní moci. (Burchill 2005: 55) Později však představitelé liberalismu přiznávají, že v mezinárodním prostředí jednotlivce a skupiny jednotlivců většinou zastupuje stát. Immanuel Kant, předchůdce liberalismu, zastává myšlenku, že jednotlivci, i přesto že upřednostňují své vlastní zájmy, dokáží spolupracovat a dojít ke kompromisu. Liberalismus klade důraz na mírová jednání, kterými dokáže předejít válečným konfliktům. Liberalismus realismu vyčítá, že jeho hlavním tematickým okruhem je pouze touha po moci, zatímco liberalismus se soustředí i na dodržování demokracie a lidských práv. (Burchill 2005: 55) Podle liberalistických autorů se mezi mezinárodními aktéry stále častěji projevují snahy o spolupráci. Tyto snahy mohou být dány trendem globalizace, kdy je pro jednotlivé státy

obtížné jako samostatný celek uspět, a proto upřednostňují kooperaci s dalšími státy, kdy v takové situaci je šance na úspěch mnohonásobně vyšší. (Russett 2013: 95-100)

Mezi hlavní představitele liberalismu v mezinárodních vztazích patří Michael Doyle a John Keynes. Michael Doyle rozpracoval myšlenku, že většina demokratických států nemá potřebu mezi sebou vést války a častěji mezi nimi dochází k mírovým řešením problémů. Tímto tvrzením poukazuje na liberální demokracii, coby nejlepší formu vlády, která povede k neustálému snižování počtu válek. (Doyle 2011) John Keynes poukazyval na finanční náročnost vedených válek, která sníží kvalitu životní úrovně občanů ve státech, které se účastní válek. Vedení válek je poměrně velkou finanční zátěží pro rozpočet země a ne všechny jsou schopny rychlé rekonvalescence po skončení války. (Keynes 2016) Současný teoretik mezinárodních vztahů Francis Fukuyama, považuje pád komunismu ve Střední Evropě za potvrzení liberální demokracie, coby konečné a jediné správné formy vlády. Západně orientované státy, ve kterých bude formou vlády liberální demokracie, upustí od socialismu a budou směřovat cestou liberálního kapitalismu. (Van De Haar 2009)

1.3. Přístup feministických autorek k válkám

Navzdory tomu, že se teorie feminismu v mezinárodních vztazích objevuje až na přelomu 80. a 90. let 20. století, feministické představitelky se k válkám vyjadřovaly již na počátku 20. století. Téma války se pro představitelky feminismu stalo jedním ze základních konceptů teorie feminismu. Značná část feministických autorek působila v Women's International League for Peace and Freedom (WILPF), org, která sdružovala ženy z celého světa (Pettmanová 2004: 85), nejvíce však z anglosaského prostředí. Sufražetky⁹ již v tomto období naznačovaly, že existuje určité spojení mezi dodržováním ženských práv uvnitř států a udržováním míru za hranicemi států. (Ashworth 2011: 25-27)

Podle Christine Sylvesterové není žádný člověk proti účinkům války imunní. Válka výrazně ovlivní životy jak mužů, dětí, tak i žen. (Sylvesterová 2011) Jednou z prvních autorek, která se začala zabývat tematikou válek, byla Helena Swanwicková. Swanwicková se stala představitelkou feminismu propagující pacifismus. Své zkušenosti

⁹Označení sufražetky se používalo pro hnutí usilující o politická práva žen.

z působení ve hnutí sufražetek zužitkovala při studii mezinárodní bezpečnosti. Během první světové války se aktivně zabývala řešením, jak dosáhnout míru a upustila od snahy zrovnoprávnění žen s muži. (Ashworthová 2011: 27-29)

Snahy o dosažení míru a pacifismus jsou důležité koncepty, kterým se představitelky feminismu věnují, a které bude autorka ve své práci aplikovat na přístup administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy k válce v Afghánistánu. Ne všechny feministky však lze označit za pacifistky. (Foust 2014) Jako příklad lze uvést Jean Bethke Elhstainovou, která toto označení odmítá, jelikož argumentuje tím, že vedení některých válek je opravdu nevyhnutelné, když selžou veškerá mírová řešení. (McCracken 2012) Většina feministek, jako třeba Sara Ruddicková, však zastává názor, že konflikty se dají řešit prostřednictvím mírových dohod, díky kterým znesvářené strany dojdou ke konsensu a vyhnou se tak hrozbě použití násilí. (Peachová 1994) Sara Ruddicková dále odsuzuje válečné teorie, které legitimizují použití násilí. Podle Ruddickové je tento jev dán tím, že lidé, kteří jsou v ohrožení, někdy nemají jinou možnost, než použít násilí k ochraně svých vlastních životů a životů všech, které milují. Proto Ruddicková navrhuje, aby došlo k vytvoření vědy, která se bude zabývat nenásilnými řešeními války, která budou stejně efektivní jako ta násilná.

Dalším vysvětlením, jak lze chápat příklon feministek a obecně žen k pacifismu a míru, je vysvětlení z hlediska biologie. Z biologického hlediska feministky tvrdí, že ženy v sobě mají mír a pacifismus zakořeněný a určitou důležitost hraje i to, že ženám náleží rolek matek¹⁰. (Ruddicková citována in Peachová 1994) Proti tomuto tvrzení brojí Victoria Davionová, která argumentuje, že mír v ženách není pěstován z biologické podstaty. Zastává tvrzení, že feministky se skrze mír snaží budovat lepší svět, ve kterém bude absence násilí, kdežto vlády států hájí vyslání vojska tím, že bojují za budoucnost v míru. (Davionová 1992) Prezidentské administrativy George Bushe ml. a Baracka Obamy takto hájily vedení války v Afghánistánu. Tato válka byla vedena pro ochranu budoucí generace Američanů, aby se opět nemusela potýkat s hrůzami, jakými byly útoky z 11. září 2001.

Feministky se přiklánějí k tomu, že v mezinárodní politice by mělo dojít k většímu zapojení pacifisticky smýšlejících teoretiků, kteří by se podíleli na rozhodování

¹⁰ Více o přístupu Sary Ruddickové viz Ruddicková, Sara. 1995. *Maternal Thinking: Toward a Politics of Peace*. Boston: Beacon Press.

o vedení válek. Feministky obviňují vrcholné představitele států, že v některých situacích nejsou jednání o vedení válek dostatečně dlouhá a není v nich dán prostor k představení pacifistických alternativ. Jedním z těchto případů je i válka v Afghánistánu, kterou USA započalo necelý měsíc po útocích z 11. září. (Davionová 1992) Cady a Warrenová dále rozpracovávají koncept dominance, který se dotýká jak feminismu, tak i míru a který musí být eliminován. Dominance jednoho státu nad druhým brání dosažení míru, stejně jako dominance mužů nad ženami brání ženám v emancipaci. V případě války v Afghánistánu se jedná o dominanci USA nad Afghánistánem. (Cady, Warrenová 1994)

Představitelky feminismu se dále zabývají předsudky, které ženám brání účastnit se válek. Jedním z těchto předsudků je ten, že ženám chybí fyzická síla, která je potřeba k ochraně státu během válek. Swanwicková se snaží tuto myšlenku vyvrátit tvrzením, že jestliže ženy mají dostatek síly na to, aby přivedly na svět nový život, tak mají i dostatek síly k tomu, aby ve válce jiný život sprovodily ze světa. (Ashworthová 2011: 27-29) Francis Fukuyama proti takovému tvrzení argumentuje, že dle výzkumů jsou to hlavně muži, kteří páchají násilné činy. Muži jsou daleko častěji odsouzeni k trestu odnětí svobody díky násilným přeapadením, vraždám či domácím násilím. Tento argument podle Fukuyamy dokazuje, že pouze muži jsou schopni válčit a ničit lidské životy za účelem dosažení svého cíle nebo vítězství pro svou zemi. (Fukuyama 1998) Většina teoretiků mezinárodních vztahů tvrdí, že síla mužů účastnit se válek pochází z biologických předpokladů. Joshua Goldstein se však toto tvrzení snaží vyvrátit analýzou kulturní socializace mužů. Podle Goldsteina se společnost snaží v mužích rozvíjet vlastnosti, které jsou charakteristické pro dobré válečníky. Velká většina kultur napříč stoletími se snažila již v malých chlapcích budovat pocit touhy po síle a boji. (Goldstein 2001: 252)

Další tezi rozvíjí i Ashworthová, která přichází s tím, že ženy jsou stejně jako muži stvořitelkami civilizace, a tedy i proto oplývají fyzickou silou. I přesto, že obě pohlaví jsou schopna fyzického násilí, ženy jsou v době války ve značně nevýhodné pozici. To, že se přímo neúčastní válečných bojů, neznamená, že válkou nejsou ovlivněny. Právě ženy jsou důležitými ekonomickými přispěvateli v době válek. Zatímco muži se se zbraněmi v rukou účastní bojů, jejich ženy se musely vzdát svého hlavního úkolu, kterým je péče o rodinu, a staly se nepostradatelnou přispěvatelskou složkou pro válečný rozpočet. (Ashworthová 2011: 30)

Po skončení válek se nevýhodné postavení žen ještě prohlubuje. Některé ženy přichází o své muže, a zároveň také o své zaměstnání, které během válečného období zastávaly. V mnoha případech je pak tato situace pro ženy a jejich děti zničující. (Ashworthová 2011:31) J. Ann Ticknerová naopak pracovní postavení žen ve válkách považuje za velice pozitivní věc. Díky tomu, že ženy jsou zapojeny do pracovního procesu, to daleko více přispívá k jejich osamostatnění a nezávislosti na mužích. Postupem času muži i ženy došli k tomu, že válka je naprosto iracionálním a zbytečným aktem. U mužů tento obrat zapříčinila změna myšlení, u žen to byl přístup k lepšímu vzdělání. (Ashworthová 2011: 31)

Dalším podkladem pro zkoumání feministek se staly teroristické útoky z 11. září. 11. září bylo naprosto nepředvídatelnou událostí, která ochromila celý svět a měla velké dopady na výzkum mezinárodních vztahů a mezinárodní bezpečnosti. (Ghosh, Rehman 2008: 87) Po 11. září se proto představitelky feminismu se začaly zabývat otázkou dodržování mezinárodních práv a udržení mezinárodní bezpečnosti. Některé feministické autorky, jako například Gina Heathcotová, jsou zastánkyněmi tvrzení, že zvýšením participace žen v institucích, zabývajících se mezinárodní bezpečností, budou ženy daleko více respektovány. (Heathcotová 2010)

Další proměnnou, kterou bude autorka aplikovat na přístup administrativ George Bushe ml. a Baracka Obama k válce v Afghánistánu je (ne)vyhnutelnost válek, jelikož téma války je důležitým konceptem ve feministické teorii. Pro feministky jsou války posledním možným řešením. Předtím, než dojde k finálnímu rozhodnutí o vedení války, by si vrcholní představitelé, kteří o vedení válek rozhodují, měli vyslechnout návrhy mírových řešení a také řešení, ve kterých bude absence násilí. Sara Ruddicková říká, že by měly existovat i nenásilné formy k řešení války, které budou stejně efektivní, avšak nikdo nevěnuje pozornost tomu, aby nad takovými řešeními přemýšlel. (Ruddicková citována in Peachová 1994) Podle Mathew A. Fousty je mír morálním ekvivalentem války. Tento autor upozorňuje na nemorálnost a destruktivní charakter válek. Dále se zabývá instinktem bojovnosti, který je příliš zakořeněn v mužské podstatě a který v mnoha případech zcela brání myšlenkám na mírová řešení. Za muže zmítajícího se instinktem bojovnosti lze označit i George Bushe ml., který se stal hlavním aktérem při rozhodování o odvetném útoku po teroristických útocích z 11. září 2001. (Foust 2014) Na druhou stranu Barack Obama je mužem, který tvrdí, že se k válce uchyluje pouze tehdy,

když veškerá mírová řešení selžou a snaží se nastalou válku ukončit co nejrychleji. (McCrisken 2012)

Za hlavní aktéry teroristických útoků bývají považováni muži. Ženám je v tomto případě přiřknuta role obětí a mnohdy i role obětí sexuálního násilí. J. Ann Ticknerová se snaží ve svém článku reagujícím na 11. září 2001 zobrazit ženy i jinak, než pouze jako oběti. Ticknerová uvádí příklad afghánských žen, které se i během probíhající války snaží bojovat proti ženskému útlaku. (Ticknerová 2002) I přesto, že feministické autorky se snaží o řešení konfliktů mírovou cestou, v případě odpovědi na spáchané teroristické útoky ospravedlňují použité násilí ze strany států, jež byly cílem teroristických útoků. Akt použití násilí proti agresorům ospravedlňují v tom případě, pokud však při použití násilí budou vynechány jako cíle ženy. (Heathcotová 2010) Ve státech, které napomáhají páčání teroristických útoků, jakým je například Afghánistán, by měli být hlavními cíli a oběťmi pouze ozbrojení bojovníci, nikoliv civilisté, zejména pak ženy a děti. (Cohn, Ruddick 2003)

Za zbraň války feministky označují i sexuální násilí, které je páčáno na ženách. Tento jev si autorka vybrala jako další proměnnou, podle které bude zkoumat přístup prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu. Za akt páčání sexuálního násilí na ženách je považováno především znásilňování žen, které feministické představitelky považují za čin proti lidskosti. (Jaleelová 2013) Tento jev není novodobou záležitostí. K užívání znásilňování coby válečné zbraně docházelo již v Antickém Řecku nebo při křížových výpravách. (Ptáčnicková 2009: 48) Páčání sexuálního násilí se může zdát jako nepromyšlený akt, mnohdy však dochází k pravému opaku. Znásilňování žen se v některých případech stává plánovanou a útočnou politikou států. Státy se k takovéto politice uchylují proto, že neubližuje pouze ženám, ale narušuje a může i rozložit celou společnost. (Bussová 2009) Susan Brownmillerová také přichází s názorem, že znásilňování je zbraní, kterou muži používají proti ženám ať již ve válce nebo v míru. (Brownmillerová citována in Bussová 2009) Některé feministické představitelky¹¹ také spojují akt znásilňování žen s mužskou podstatou. Kdy agresivita a potřeba znásilnění vychází z mužské potřeby dokázat si určitou převahu nad ženami a dominantní postavení ve válce. (Ahmadová 2014) K páčání sexuálního násilí dochází i během války v Afghánistánu. Další otázkou, kterou se feministické představitelky zabývají, je důvod,

¹¹ Maria Eriksson Baaz či Christina Ricardo byly představitelkami feminizmu, která spojovaly akt znásilňování žen s mužností a mužskou podstatou. (Ptáčnicková 2009)

proč k sexuálnímu násilí během válek dochází. Hlavním argumentem je absence právního a morálního řádu během války. Během válečného vztahu se tato pravidla značně rozvolňují a vymáhání jejich porušení je téměř nemožné. (Ptáčnicková 2009) Catherine MacKinnonová¹² se zabývá otázkou vedení války proti sexuální dominanci. Spojené státy americké odsuzují sexuální dominanci mužů nad ženami a ženy považují za bytosti, které potřebují ochranu, aby nedocházelo k porušování ženských práv. (MacKinnonová citována in Jaleelová 2013: 123)

J. Ann Ticknerová ve svém článku zobrazuje Francise Fukuyamu coby kritika zapojení žen ve válečných konfliktech. Podle Fukuyamy byli muži vždy považováni za patrioty, kteří chtějí především ochránit svou zem a zachovat její celistvost. Ženám je vytýkáno, že vlastnost patriotismu je jim cizí, protože pojem „patriot“ bývá často spojován se schopností sloužit v armádě. (Ticknerová 2002: 337) Muži si pak svoji úlohu ve válce užívají a chápou ji jako určitou cestu, jak tímto způsobem porozumět diplomacii. Při válečných konfliktech také často dochází k utváření koalic, které vedou k větší šanci dané strany na vítězství. Muži utvářejí koalice, které jsou pro ně výhodné a ve kterých je vidina potencionálního vítězství. Koalice sestavované ženami jsou ovlivněny jejich preferencemi, kdy tyto preference jsou citově a vztahově ovlivněny a mohou zamlžit ženský úsudek o vhodnosti dané koalice. (Fukuyama 1998)

¹² Catherine MacKinnonová a její publikace zabývající se páčáním sexuálního násilí na ženách viz MacKinnonová, Catherine. 1987. *Feminism Unmodified: Discourses on Life and Law*. Cambridge: Harvard University Press., MacKinnonová, Catherine. 2006. *Are Women Human? And Other International Dialogues*. Cambridge: Harvard University Press.

2. 11. září 2001 a válka proti terorismu

V následujících podkapitolách dojde k vymezení důležitých pojmů a událostí, kterými se bude autorka dále v práci zabývat, a které jsou důležité pro pochopení kontextu celé práce. V první podkapitole budou stručně nastíněny teroristické útoky z 11. září, na které naváže podkapitola o pohledu představitelk feminizmu na 11. září. V následující podkapitole bude opět stručně popsána válka v Afghánistánu a na ni bude navazovat kapitola, ve které se autorka zabývala přístupem teorie feminizmu k válce v Afghánistánu.

2.1. 11. září 2001

Události z 11. září 2001 se zapsaly do světových dějin, protože ovlivnily mezinárodní ekonomiku, politiku a vzájemné vztahy států. (Jakl 2011: 11) Cíli útoků se staly věže Světové obchodní organizace¹³ v New Yorku a sídlo amerického Ministerstva obrany ve Washingtonu. Budovy zasáhly letadla leteckých společností American Airlines a United Airlines, kterých se zmocnily skupiny útočníků, pocházejících z teroristické organizace al-Káida. Počet útočníků bývá odhadován na 19 a za vůdce této teroristické skupiny byl označen Muhammad Atta¹⁴. Při těchto útocích zahynulo téměř 3000 lidí, přičemž většina z nich byli civilisté. (Eichler 2011: 17) Bezprostředně po útocích z 11. září došlo k omezení osobních práv a svobod občanů USA, aby se předešlo dalším ztrátám na životech, kdyby teroristické útoky měly ještě nějakou dohru. (Griffin 2006: 11)

Autoři mezinárodních vztahů často přirovnávají útoky z 11. září k novodobému Pearl Harboru. (Griffin 2006: 11) Prezident Bush ml. je označil jako „Pearl Harbor 21. století“. (von Rétyi 2009: 24) Mezi jednoho z autorů označení 11. září coby novodobého Pearl Harboru patří Steve Dunleavy, který také zastává názor, že i odezva na tyto útoky by měla být stejná jako po napadení havajského přístavu Pearl Harboru v roce 1941, (Dunleavy citován in Eichler, Hynek, Majerník 2012: 36) která se stala impulsem pro vstup USA do druhé světové války. (Kohout 2011: 62) Odezva by měla být velice rychlá a razantní, Lawrence Eagleburger říká, že *„Existuje jen jeden způsob, jak se s těmito lidmi (teroristy) vyrovnat, a to část z nich pozabíjet, ikdyž to znamená zabít i ty, kteří v teroristických*

¹³ V anglickém překladu World Trade Center (WTC), viz de Ruiter, Robin. 2005. Mýtus a podvod: 11. září 2001. Frýdlant nad Ostravicí: Nakladatelství Jurica Marcela – Ráj.

¹⁴ Více informací o Muhammadu Attovi viz (biography.com)

útocích z 11. září nebyli přímo zapojeni.“ (Eagleburger citován in Eichler, Hynek, Majerník 2012: 36) Srovnání 11. září s útoky na Pearl Harbor jsou více než opodstatněné, jelikož Pearl Harbor byl pro USA nejhorší událostí druhé světové války a 11. září je novodobou nejhorší událostí. (Griffin 2006: 11) Tyto dvě události jsou rovněž spojovány s ekonomickou situací USA. V roce 2001 teroristické útoky vedly k velkému propadu na burze a v roce 1941 se USA nacházely ve vleklé ekonomické depresi, která se vyznačovala především vysokou mírou nezaměstnanosti a nízkou cenou výrobků. (Kohout 2011: 61-62)

Jedna ze zásadních věcí, která bývá Spojeným státům vytýkána, je expanzivnější, imperialistická¹⁵ politika po útocích z 11. září. Řada států, které jsou členy OSN a NATO, stály na straně USA, když se pod vedením prezidenta George Bushe ml. rozhodly vést válku proti terorismu. Bezprostředně po útocích se prezident George Bush ml. s ministrem zahraničí Colinem Powelem rozhodli vést válku vůči dvěma státům, které napomáhaly a byly sídlem teroristických organizací. Těmito státy byly Irák a Afghánistán. (Feldman, Huddy 2011)

2.2. Pohled feministických autorek na 11. září 2001

Po 11. září 2001 byla válka proti terorismu hlavní agendou amerického prezidenta George Bushe ml. a ministryně zahraničí Condoleezy Riceové. V centru jejich zájmu stál boj proti zemím, ve kterých sídlí teroristické organizace anebo proti zemím, které teroristickým organizacím napomáhají. Jejich agendě bývá feministickými autorkami vytýkáno, že jejich zájem o násilí páchané na ženách byl nulový. USA se v boji proti terorismu řídily heslem: buďte s námi, nebo s teroristy. Představitelky feminismu vychází z tohoto hesla, avšak částečně si jej pozměnily na: kdo není s námi, kteří uznáváme vhodné a morální, ten je s teroristy. Během prezidentského úřadu Baracka Obamy válka proti terorismu pokračovala, ale byl také kladen daleko větší důraz na zastoupení žen v důležitých mezinárodních institucích. Ženy do těchto institucí přinášejí potřebné zkušenosti, které jsou odlišné od mužských, a snaží se bojovat proti sexuálnímu násilí páchanému na ženách. (Heathcotová 2010: 302-303)

¹⁵ Drulák říká, že „*Imperialismus je v širším významu termín označující sociální jev či proces, který vystihuje nerovné vztahy mezi některými státy či národy a hegemony, kteří je kontrolují. Imperiální politika je vnímána jako cílená snaha hegemonů rozšířit působení svých institucí na území spadající za jeho původní jurisdikci.*“ (Drulák 2009: 99)

Sandra Whitworthová si bezprostředně po teroristických útocích z 11. září pokládá otázku, jaký dopad budou mít tyto události na ženský vliv v mezinárodní politice. (Whitworthová 2002: 3) Autorky feminismu se shodují na jedné základní věci, a tím je naprostý nezájem o vyjádření ženské perspektivy k událostem 11. září. Podle retrospektivních výzkumů Madeleine Buntingové se v médiích neobjevovaly rozhovory se ženami, které zastávají důležité mezinárodní posty, proto Buntingová úlohu žen v této situaci vykresluje jako pasivní. (Buntingová 2001) Krista Huntová poznamenala, že pasivita amerických žen dokazuje jejich zranitelnost a potřebu mužské ochrany. (Huntová 2002) Podle Jan Jindy Pettmanové nezájem o vyjádření ženského pohlaví k důležitým událostem není ničím novým. Pettmanová poznamenává, že v obdobích, kdy dochází k ohrožení státu, páchání násilí nebo národním krizím jsou ženské hlasy v podstatě umlčeny. Obzvláště vyjádření představitelk feminismu k těmto událostem není ve většině případů žádoucí. (Pettmanová 2004: 85) I přesto, že představitelky feminismu, a obecně ženy, byly po událostech z 11. září umlčeny, neznamená to, že by skončil jejich výzkum, analýzy a snahy o světový mír. (Pettmanová 2004:92)

Tím, že ženské názory po událostech z 11. září nebyly vůbec vnímány, došlo k tomu, že byly ženy postaveny opět do situace nerovnoprávných aktérů mezinárodní politiky. Tento akt zpátečnictví opět vyobrazil ženy coby osoby nutné mužské ochrany. To, že jsou muži považováni za hlavní aktéry válečné politiky a národní bezpečnosti, staví ženám v těchto aspektech určité bariéry. (Ticknerová 2002: 333) Po útocích to byli muži, kteří byli Spojenými státy zmobilizováni k odvetnému útoku proti teroristickým zemím. Muži cítili povinnost ochránit své ženy a děti, avšak neuvědomovali si, že po nich stát požaduje páchat násilí na ženách a dětech v zemích, které mají napadnout. (Pettmanová 2004: 89)

Další klíčovou otázkou feministických autorek bylo, jakou roli v teroristických útocích z 11. září hraje maskulinita. Byly tyto činy pouze otázkou toho, dokázat si schopnost síly k těmto útokům a pocit mužnosti? Muži jsou považováni za daleko agresivnější a soutěživější, v zemích jako je Afghánistán či Irák, které jsou základnami teroristických organizací, jsou již malí chlapci vychováni k tomu, že oproti ženám jsou držiteli fyzické síly a schopnosti páchat násilí. Útoky z 11. září byly celým světem odsouzeny jako zavrženíhodný čin proti lidskosti, kdežto v zemích, které tento teroristický útok spáchali, byli útočníci oslavováni jako hrdinové. (Whitworthová 2002: 2) Při analýze toho, zda maskulinita hrála určitou roli při útocích 11. září, se feministické autorky zaměřily i na odvetný útok USA. USA musely proti teroristickým státům

zasáhnout se stejnou, či ještě větší razancí. Kdyby tak neudělaly, mohly by v očích ostatních států vypadat jako zbabělci, kteří nejsou schopni útoku. Pro teroristické státy by to pak byl náznak toho, že i nadále mohou páchat teroristické útoky bez odezvy. (Huntová 2002) Pettmanová dále Spojeným státům vytýká, že teroristické útoky z 11. září označily jako akt nenávisti vůči USA, přičemž zcela ignorují, že oběti, které při těchto útocích zahynuly, pocházely i z jiných států a nikoliv pouze z USA. (Pettmanová 2004: 91)

2.3. Válka v Afghánistánu

USA zahájily válku v Afghánistánu proti hnutí Tálibán¹⁶ a teroristické organizaci al-Káida¹⁷ 7. října 2001. Události z 11. září 2001 byly spouštěčem nové éry terorismu. Někteří teoretici tuto éru popisují jako superterorismu (Freedman 2007), hyperterorismu či globální terorismus. (Hynek 2012: 36) Toto označení se používá především díky vysokému počtu ztrát na lidských životech a obrovskému rozsahu páchaných útoků. Občané USA se spoléhali na administrativu George Bushe, že zvolí tu nejúčinnější možnou odezvu proti al-Káidě, která si vybrala Afghánistán za svoji základnu. I přesto, že podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN nebyl Afghánistán hlavním viníkem útoků, tak hnutí Tálibán umožnilo teroristické organizaci al-Káida, aby si na tomto území vybuodovala svou základnu a tím pádem z Afghánistánu udělala jasný cíl odvetného útoku USA. (Eichler, Hynek, Majerník 2012)

Válka v Afghánistánu začala bezprostředně po útocích z 11. září 2001, a sice 7. října 2001. (Edy 2007) Afghánistán byl zařazen mezi státy, pro které prezident George Bush ml. použil souhrnné označení „osa zla“. Vojenský zásah v Afghánistánu dostal pracovní název operace *Trvalá svoboda* a Rada bezpečnosti OSN pověřila Severoatlantickou alianci (NATO), aby proti Afghánistánu připravila vojenskou akci s názvem Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly (ISAF). (Zipfel 2008) Pro spojence, kteří se přidali k USA,

¹⁶ Tálibán je hnutí, jehož hlavními cíli bylo a je vojenskými silami ovlivnit politickou situaci v Afghánistánu. Hnutí je založeno především na důležitosti islámu, mnohdy až radikálního islámu. Tálibán byl založen afghánskými profesory, jejichž svěřenci v činnosti hnutí pokračují až do dnes a znesnadňují tak vedenou válku v Afghánistánu. (Raschid 2000) Více o hnutí Tálibán viz Fergusson, James. 2012. *Taliban: The Unknown Enemy*. Boston: Da Capo Press., Gohari, M. J. 2000. *The Taliban: Ascent to Power*. Oxford: Oxford University Press.

¹⁷ Teroristická organizace al-Káida je známá především díky vedení útoků z 11. září. Al-Káida si jako hlavní místo svých základů zvolila Afghánistán, kde hnutí Tálibán umožnilo její existenci. (Eichler, Hynek, Majerník 2012) Více o teroristické organizaci al-Káida viz Bevy, Lawrence J. 2006. *Al-Qaeda: An Organization to be Reckoned with*. New York: Nova Science Publishers., Margulies, Phillip. 2003. *Al Qaeda: Osama Bin Laden's Army of Terrorists*. New York: The Rosen Publishing Group.

se válka proti terorismu stala důležitou součástí jejich zahraničních politik. (Eichler, Hynek, Majerník 2012)

Afghánistán měl již s podobným vojenským zásahem zkušenosti, a to když byl v letech 1979 až 1990 pod nadvládou Sovětského svazu¹⁸. (Karp 1986) Avšak USA použily především své letecké vojenské složky, díky kterým zničily většinu vojenských struktur Tálibánu a al-Káidy. (Eichler, Hynek, Majerník 2012) Následně po zničení těchto vojenských struktur došlo ke svržení tálibánské vlády a americká administrativa se začala domnívat, že se válka chýlí ke svému konci, proto také pomalu plánovaly vpád na území Iráku. USA se podařilo svrhnout hnutí Tálibán v důležitých oblastech Afghánistánu a vládnoucí hnutí nahradit západně orientovanými vládami. Nikdo však nepočítal s tím, že během roku 2006 se bude hnutí Tálibán schopno vzchopit a začít připravovat vojenské akce proti svým protivníkům. V roce 2008 Tálibán již nabylo tolik sil, že se hovoří o nejvyhrocenějším roku z celého trvání války v Afghánistánu. (Zipfel 2008)

V současnosti mají USA vojenské jednotky v Afghánistánu již více než 15 let, a to především kvůli rozsáhlým sítím Tálibánu. (Madrigoal, Shaver 2016) USA spatřovaly určité náznaky konce války v roce 2015, protože v tomto roce došlo k vzájemným rozhovorům mezi afghánskou vládou a hnutím Tálibán. Nicméně tyto naděje nebyly úspěšnými po zprávě o smrti tálibánského velitele Mullaha Omara a odmítnutím jeho nástupce pokračovat v těchto jednáních. (Malkasian 2015)

2.4. Přístup feministické teorie MV k rozhodnutí o válce v Afghánistánu

V bezprostředních chvílích po rozhodnutí o odvetném útoku ze strany USA začaly feministické autorky kritizovat válečné strategie Spojených států. Podle feministek byly tyto strategie zcela jednostranné, sledující pouze zájmy USA. Strategie by však měly vyplývat z daných souvislostí a brát v potaz i stát, který je označen jako terč k napadení. (Pettmanová 2004: 90) Podle V. Spieka Petersona je potřeba naučit se vytvářet strategie, které budou vyplývat z daného kontextu událostí, k čemuž bude potřeba důkladná analýza sledovaných událostí. (Peterson 2002) I přesto, že Fukuyama poznamenává, že dochází ke stále větší feminizaci západu, tak odvetný útok ze strany USA byl bleskový a podařilo se zničit některé sítě Talibanu a al-Káidy. Podle amerických průzkumů tento útok nebyl

¹⁸ Více o Sovětské válce v Afghánistánu viz Urban, Mark. 1990. *War in Afghanistan*. New York: Palgrave Macmillan.

posvěcen pouze ze strany amerických mužů, ale rovněž i žen. Následně došlo také k zavedení daleko přísnějších pravidel, co se týče národní bezpečnosti. (Ticknerová 2002: 339)

J. Ann Ticknerová se ve svém výzkumu zaměřuje na genderovou problematiku válek. Podle určité genderové hierarchie jsou muži v mezinárodních vztazích považováni za realisty, kteří vidí nevyhnutelnost války, zatímco ženy idealistky upřednostňují mírovou cestu řešení konfliktů, která však vždy není možná. Tato genderová hierarchie přispívá k posílení legitimacy mužů, coby hlavních aktérů světové politiky a zároveň pomáhá udržovat určité bariéry, které brání ženám k větší participaci ve světové politice. Tento jev se projevil také po událostech z 11. září. Vrcholní představitelé USA viděli jako jedinou možnou odezvu na teroristické útoky válku. Pro ospravedlnění vedení války používali tvrzení, že američtí vojáci bojují proti bojovníkům teroristických států, aby ochránili ženy. V teroristických státech, kde je ve většině případů hlavním náboženstvím islám, jsou chlapci trénováni k nenávisti vůči ženám, protože při hlubším zamyšlení by myšlenky na páčání násilí na ženách či dětech mohly útočníkovi zabránit v provedení zadaného úkolu. (Ticknerová 2002: 38)

Mezinárodní vztahy byly dlouhou dobu oborem, ve kterém dominovaly USA. Představitelky feminismu však vždy byly ve vzájemném kontaktu a disciplína feminismu se neomezila pouze na anglicky hovořící země. Ke zlepšení komunikace mezi feministickými hnutími v jednotlivých zemích pak přispělo především rozšíření internetového připojení. (Pettmanová 2004: 91) 11. září 2001 nezměnilo feministický pohled na svět, avšak přineslo nové oblasti zkoumání mezinárodní politiky a války. (Pettmanová 2004:92) Feministické autorky si také vždy kladly odlišné otázky oproti ostatním teoretikům mezinárodních vztahů, a jinak tomu nebylo ani po událostech, ke kterým došlo 11. září. Rozhodně stojí za zvážení, zda jsou tyto otázky relevantní a zda se vyplatí je zkoumat. Ke zkoumání těchto otázek je však potřeba obrátit se na ty, jejichž názor a myšlenky byly bezprostředně po útocích z 11. září marginalizovány. (Whitworthová 2002:4) I feministické představitelky jsou důležitými aktéry mezinárodní politiky a mají k tomuto tématu co podotknout. (Pettmanová 2004: 85) Jen komplexní analýza nám dopomůže porozumět událostem z 11. září a jejich následkům a proto je potřeba se obrátit na všechny, ať už přímo či nepřímo ovlivněné těmito hrůznými událostmi. (Whitworthová 2002: 4)

3. Přístup prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu podle teorie feminizmu

V této kapitole dojde k analýze prezidentských administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy a jejich přístupu k válce v Afghánistánu a k následné komparaci těchto dvou administrativ. Autorka se v této kapitole bude zaměřovat na tři hlavní proměnné, které si vytyčila při psaní teoretické kapitoly. Jelikož téma válek bylo důležitým feministickým konceptem, rozhodla se autorka pro zkoumání prezidentských administrativ skrze teorii feminizmu a použití přístupu feministických autorek k válkám.

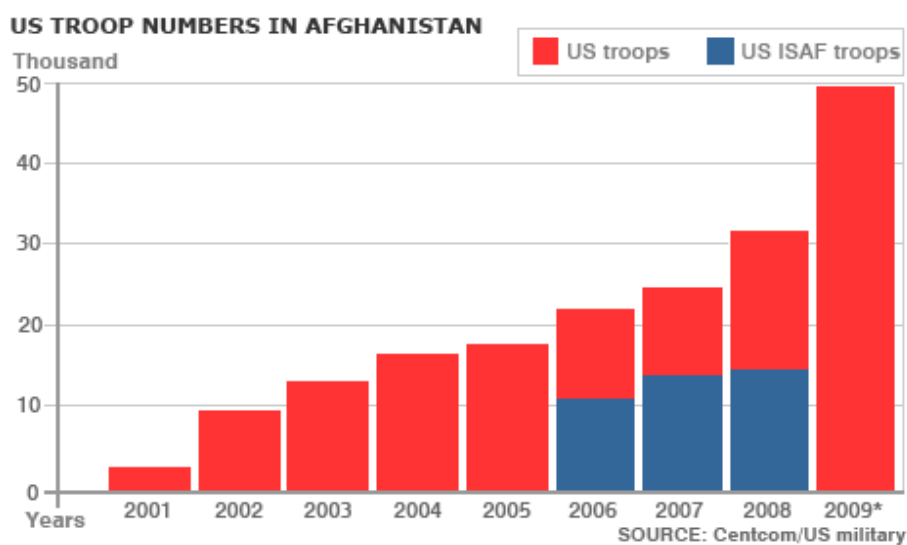
3.1. Přístup administrativy George Bushe ml. k válce v Afghánistánu

Prezident George Bush ml. byl 43. prezidentem Spojených států amerických. Do prezidentského úřadu Bush zasedl 20. ledna 2001, pouhých osm měsíců předtím než došlo k teroristickým útokům z 11. září 2001. (whitehouse.gov) Bush se ocitl v situaci, kdy celý svět a občané Spojených států očekávali, co bude následovat. George Bush ml. a jeho administrativa se rozhodli pro odvetný útok proti Afghánistánu a Iráku, ve kterých sídlí teroristická organizace al-Káida, i těm zemím, které této teroristické organizaci napomáhají. (Kozák 2009)

První proměnnou, kterou si autorka vytyčila v teoretické kapitole, byl feministický postoj k vedení válek. Představitelky feminizmu, jako například Victoria Davionová, obviňují administrativy států, že jednání o vedení válek nejsou dostatečně dlouhá a není v nich dán prostor pro prezentaci mírových řešení. (Davionová 1992) Prezidentská administrativa George Bushe ml. se dá považovat za jednu z těchto administrativ, jelikož ve velice krátké době po útocích z 11. září rozhodla o vedení války v Afghánistánu. V této proměnné lze spatřovat jasný rozpor mezi upřednostňovaným řešením teorie feminizmu a řešením, které si zvolila administrativa prezidenta George Bushe ml. Válka v Afghánistánu byla započata 7. října 2001, což znamená, že od útoků z 11. září neuplynul ani jeden celý měsíc. George Bush a jeho administrativa v podstatě neviděli jiné řešení, než vyhlásit Afghánistánu válku, protože kdyby k tomuto kroku nepřistoupili, tak by USA v mezinárodním prostředí mohly vypadat jako stát, který se zalekl teroristických útoků a nedokáže se proti nim bránit. (nytimes.com 2017) Proto v říjnu 2001 byly do Afghánistánu vyslány první vojenské jednotky, jejichž počet se v průběhu dvou volebních období prezidenta George Bushe ml. neustále zvyšoval, viz Tabulka 1. V této tabulce

jasně vidíme, že rozdíl v počtu amerických jednotek na afghánském území v roce 2001 a v roce 2009 je více než 45 000 vojenských jednotek. V letech 2002 až 2005, kdy se hnutí Tálibán snažilo obnovit své struktury zničené americkými vojsky, se počet vojenských jednotek v Afghánistánu stabilně pohyboval na necelých 20 000. Největší nárůst počtu vojenských jednotek můžeme spatřovat během let 2006 až 2009, kdy hnutí Tálibán obnovilo své struktury a došlo k opětovným útokům z jejich strany. V tomto období došlo k nárůstu z 20 000 vojenských jednotek v roce 2006 na téměř 50 000 vojenských jednotek v roce 2009. (bbc.co.uk 2017)

Tabulka 1: Počet amerických vojenských jednotek v Afghánistánu během let 2001-2009.

Zdroj: happening-here.blogspot.cz

Představitelky feminismu odsuzují teorii Mathew A. Fousta, který tvrdí, že podstatou mužské touhy po válce je instinkt bojovnosti, který mužům brání v pomyšlení na možnost mírového řešení. (Foust 2014) Určitým projevem Bushova instinktu bojovnosti je doktrína, kterou vydal v létě 2001 před teroristickými útoky z 11. září. Bushova doktrína však byla po 11. září rozšířena a důležitou roli v ní hrála otázka demokracie. USA se snažily nejenom zničit struktury teroristických organizací pomocí vedených válek, ale také přinést do států, ve kterých sídlí teroristické organizace demokracii. (Santosová, Teixeira 2013) Základní bod této doktríny opravňoval USA k vedení válek proti státům, které jsou mateřskými zeměmi teroristických organizací, anebo teroristickým organizacím napomáhají. S tímto bodem Bush spojoval potřebu vést

preventivní válku¹⁹. Dalším bodem byla změna domácího amerického přístupu k zahraniční politice, kterou podle George Bushe USA po útocích z 11. září potřebovaly. (Jervis 2016)

Další aplikovanou proměnou je snaha prezidentských administrativ dojít k mírovému řešení ve válce v Afghánistánu. George Bush uváděl, že USA jsou více než odhodlány tuto válku dovést ke zdárnému konci a dojít k míru. To by však podle feministických představitelů Duane Cadyho a Karen Warrenové znamenalo, že by USA musely stáhnout z Afghánistánu své vojenské jednotky. Cady a Warrenová tvrdí, že dosažení míru brání především dominance jednoho státu nad druhým, přičemž v tomto případě docházelo k dominanci USA nad Afghánistánem. (Cady, Warrenová 1994) Po svržení většiny tálibánských struktur v roce 2001 vypadala situace v Afghánistánu stabilně. Ve své řeči v roce 2002 však George Bush uvedl, že i přesto, že ve válce v Afghánistánu došlo k takovému pokroku, tak válka nadále pokračuje a vojenské jednotky setrvávají na území Afghánistánu. Bush dále uváděl, že doufá, že s pomocí amerických vojenských jednotek se podaří v Afghánistánu dojít k trvalému míru, avšak upozorňoval, že válka proti terorismu bude náročná a zdlouhavá. (Bush 2002)

Válka v Afghánistánu byla a je vedena na všech frontách, nejen prostřednictvím vojenské síly, ale také prostřednictvím diplomacie. George Bush se nezmiňoval kdy, v jaké době, v jakém roce v Afghánistánu zavládne mír, ale pouze o tom, že si přeje, aby USA dopomohly vedenými válkami proti terorismu k dosažení světového míru. (Bush 2002) V tomto bodě dochází k rozporu s feministickou teorií. Victoria Davionová prohlašuje, že státy ospravedlňují vedení války a použití násilí tím, že bojují za budoucnost v míru. Z hlediska feministické teorie však upřednostňováním míru před válčením feministky budují lepší svět, ve kterém nebude docházet k válkám a páčání násilí. (Davionová 1992)

Podle feministické autorky Giny Heathcotové administrativa George Bushe ml. nevěnovala příliš pozornosti minimalizaci páčání násilí na ženách. (Heathcotová 2010) Z násilňování žen je feministkami považováno jako jedna ze zbraní válek. (Bussová 2009) Afghánská ústava se formálně staví velice silně na stranu ženských práv, avšak situace během války byla naprosto odlišná, a k porušování těchto práv docházelo především

¹⁹ Vedení preventivní války zobrazí Spojené státy coby silný, dominantní stát, proti kterému teroristé nebudou ochotní vést další útoky. (Jervis 2016)

tálibánskými vojáky, kteří znásilňovali afghánské ženy. (Ahmadová 2014) Několik týdnů po invazi USA do Afghánistánu první dáma Laura Bushová prohlásila, že válka vedená Spojenými státy proti Tálibánu je také válkou vedenou vstříc lepšímu dodržování ženských práv a zabránění páchaní sexuálního násilí na ženách. Nicméně dva roky po svržení většiny tálibánských struktur přiznaly mezinárodní struktury působící v Afghánistánu, že nejsou schopny plně zajistit ženskou bezpečnost a že míra sexuálního násilí páchaného na ženách je stále vysoká. Tento jev určitým způsobem ospravedlňuje feministická autorka Iveta Ptáčnicková, která přiznává, že během války je značně obtížné zajistit ženskou bezpečnost. Podle Ptáčnickové k páchaní sexuálního násilí na ženách dochází především díky tomu, že během války dochází k rozvolnění morálních pravidel a zákonů, jejichž porušení se během války velice obtížně vymáhá. (Ptáčnicková 2009) K sexuálnímu násilí dochází ve většině oblastí Afghánistánu, kde není dostatek amerických jednotek. V takovýchto oblastech je situace žen děsivá, není jim dovoleno chodit do škol ani do zaměstnání, páchaní sexuálního násilí je zde na denním pořádku a všechny tyto jevy vedou ke zvyšujícímu se počtu sebevražd mladých dívek. Válce proti terorismu se za prezidentské administrativy George Bushe sice podařilo svrhnout většinu tálibánských struktur, avšak nedokázala svrhnout také náboženský fundamentalismus, který je hlavním důvodem páchaní sexuálního násilí na ženách. (theguardian.com)

3.2. Přístup administrativy Baracka Obamy k válce v Afghánistánu

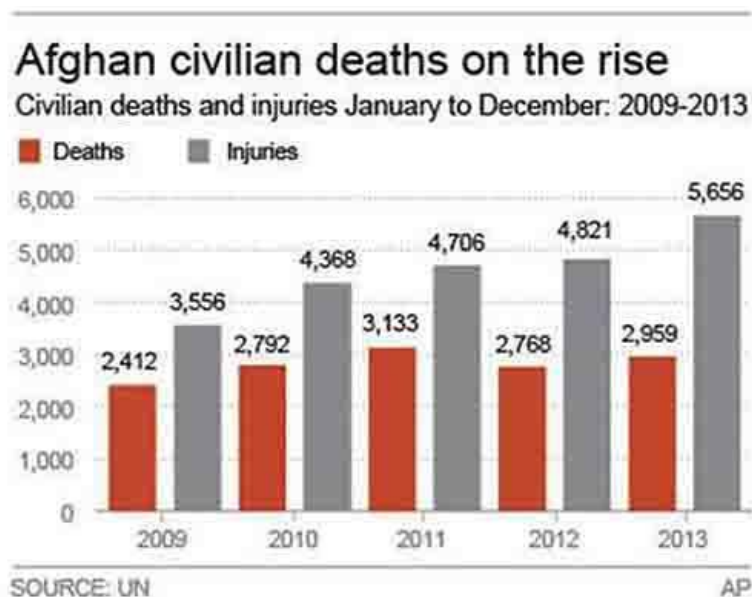
Prezident Barack Obama vystřídal v prezidentském úřadě George Bushe ml. Stal se 44. prezidentem Spojených států amerických a prvním afroamerickým prezidentem. Na rozdíl od svého předchůdce byl Barack Obama představitelem strany Demokratů, která měla k řešení záležitostí státní a zahraniční politiky odlišný přístup. (whitehouse.gov 2017) Už v prvních veřejných projevech, bezprostředně po zvolení, se vyjadřoval k válce v Afghánistánu. Jeho hlavním cílem bylo co nejdříve ukončit válku v Iráku²⁰ a následně se pak věnovat ukončení války v Afghánistánu. Obama se chtěl vyhnout kritice, pod jejíž palbou se ocitl Bush, když během probíhající války v Afghánistánu rozběhl ještě vojenské

²⁰ Válka v Iráku byla ukončena v roce 2011, dva roky po nástupu Baracka Obamy do prezidentského úřadu. Více o válce v Iráku viz Record, Jeffrey. 2010. *Wanting War: Why the Bush Administration Invaded Iraq*. Virginie: Potomac Books.

operace v Iráku. Obama chtěl tedy postupovat krok po kroku, nejdříve vyřešit válku v Iráku a následně válku v Afghánistánu. (aktualne.cz 2017)

Barack Obama hovořil o tom, že by chtěl co nejdříve dojít k míru. V této proměnné se Barack Obama shoduje s myšlenkami teorie feminismu v mezinárodních vztazích. Pro teorii feminismu je důležité, aby bylo co nejrychleji dosaženo míru a s co nejmenším počtem obětí, když už k válce muselo dojít. (Ashworthová 2011) Na rozdíl od prezidenta Bushe si Barack Obama jasně uvědomoval, jaké oběti válka v Afghánistánu přináší. Nejenom že válka stála Spojené státy americké již obrovské částky z jejich válečných rozpočtů, ale také přinesla množství obětí na lidských životech. I přes tato jeho stanoviska se počet obětí v Afghánistánu během jeho prezidentského úřadování zvýšil, což je patrné z Tabulky 2. V této tabulce jsou zobrazeny počty mrtvých a zraněných během prvního volebního období Baracka Obamy během let 2009 až 2013. V roce 2009, který byl prvním rokem Baracka Obamy v úřadu prezidenta se počet obětí v Afghánistánu vyšplhal na 2 412 obětí, následující rok došlo k nepatrnému zvýšení, avšak v roce 2011 se počet obětí vyšplhal na nejvyšší počet obětí od začátku války v Afghánistánu a to 3 133 obětí. V roce 2012 bylo zaznamenáno snížení počtu obětí, avšak v roce 2013 došlo k opětovnému zvýšení, kdy rozdíl mezi počtem mrtvých v roce 2011 a 2013 činil necelých 200 mrtvých. Co se týče počtu zraněných ve válce v Afghánistánu, tak jejich počet se během vlády Baracka Obamy neustále zvyšoval. V roce 2009 činil 3 556 zraněných, tento počet se během čtyř let vyšplhal až k 5 656 zraněným za rok 2013.

Tabulka 2: Zvyšující se počet obětí v Afghánistánu během let 2009-2013.

Zdroj: richardbrenneman.wordpress.com

Gina Heathcotová v určitých případech ospravedlňuje státy, které se po napadení teroristickou organizací, rozhodly pro vedení války. (Heathcotová 2010) V těchto válkách by však podle Cohnové a Ruddickové mělo dojít k minimálnímu počtu civilních obětí a útoky by měly být cíleny především na bojovníky teroristické organizace nebo státu, ve kterém teroristická organizace sídlí. (Cohnová, Ruddicková 2003) V této proměnné je patrný nesouhlas feministických autorek se způsobem vedení války Baracka Obamy. Obama si jasně uvědomoval ztráty civilních životů, avšak během své vlády nedokázal tyto počty zredukovat na minimum. (bbc.co.uk. 2017) Oproti Georgi Bushovi se však Barack Obama daleko aktivněji účastnil vzdávání pocty padlým vojákům, ale také poznamenal, že oběti jsou nezbytné a každá oběť stojí za udržení bezpečnosti uvnitř USA. (McCracken 2012)

Již ve své předvolební kampani v roce 2008 Barack poukazoval na to, že chce zvýšit počet jednotek v Afghánistánu, aby válka co nejdříve dospěla do zdárného konce a v Afghánistánu zavládl mír a s tím samozřejmě souvisel i odchod vojenských jednotek zpět do USA. Obama předpokládal ukončení války v Afghánistánu do konce roku 2011. Během své probíhající prezidentské vlády však Obama odkládal ukončení války v Afghánistánu a navrácení vojáků zpět do rodné vlasti. V roce 2015 Obama oznámil, že ke stažení vojsk již nedojde za jeho prezidentského úřadu. Válka v Afghánistánu pomalu začala být přirovnávána k válce ve Vietnamu, díky své délce, finanční a psychické náročnosti. (lidovky.cz 2017) V další prezidentské kampani Obama před svým znovuzvolením sliboval, že válku v Afghánistánu ukončí do roku 2014 a dojde k návratu amerických vojenských jednotek zpět do vlasti. V roce 2015 však Obama vyjádřil obavy, že určitý počet amerických jednotek bude muset v Afghánistánu setrvat, aby zůstal určitý dohled nad afghánskou bezpečností. Neukončení války během Obamovy prezidentské éry jasně dokazuje, že Obama je skvělým řečníkem, který lidi přesvědčil, že dovede válku v Afghánistánu k tíženému konci, avšak během jeho dvou volebních období se mu to nepodařilo. (aktualne.cz 2017)

Přístup prezidentských administrativ k postavení žen ve válce coby obětí páchaného sexuálního násilí je další proměnnou, kterou se autorka zabývá. Za administrativy Baracka Obama se ministryně zahraničí Hillary Clintonová zapřičinila o podnícení častějšího vedení mezinárodních trestních stíhání proti těm, kteří spáchali sexuální násilí na ženách během probíhající války. Hillary Clintonová přislíbila, že na tuto agendu vyhradí částku kolem 17 000 000 dolarů z amerického rozpočtu. (Jaleelová 2013) Tento

krok Hillary Clintonové by feministky uvítaly, jelikož podle Doris Bussové pokud nedojde k eliminaci násilí páchaného na ženách, tak to může mít dopad na celou společnost státu. Bussová dále tvrdí, že násilí páchané na ženách se může stát plánovanou útočnou politikou, která má v boji oslabit stát, který se stal naším protivníkem. (Bussová 2009) Ke zlepšení situace mělo také přispět podepsání rezoluce OSN s názvem Convention on the Elimination of All forms of Discrimination Against women and UN Security Council Resolution 1325, která měla sexuálnímu násilí páchanému na ženách během války v Afghánistánu zabránit. (Ahmadová 2014) V Afghánistánu také již působila organizace bojující proti útlaku žen, páchání sexuálního násilí a proti porušování ženských práv. Tato organizace má zkratku RAWA a celý název zní Revolutionary Association of the Women of Afghanistan²¹. (rawa.com)

3.3. Komparace přístupů prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu

Proměnnými, které si autorka vytyčila v podkapitole zabývající se postojem feministických autorek k válkám, byly: mír a snahy George Bushe ml. a Baracka Obamy jej co nejrychleji dosáhnout, použití sexuálního násilí coby zbraně ve válce v Afghánistánu a poslední proměnnou bylo, jak přistupovaly administrativy George Bushe ml. a Baracka Obamy k možnosti vést válku v Afghánistánu.

První proměnnou, kterou se autorka zabývala, byl přístup administrativ k dosažení míru. Každá administrativa na tento aspekt měla zcela jiný názor. Co se týče prezidenta George Bushe ml., jeho postavení bylo značně komplikovanější než Baracka Obamy. Celý svět a obyvatelé Spojených států amerických čekali na jeho rozhodnutí o odvetném útoku proti státům, ve kterých sídlí teroristické organizace. Bush a jeho administrativa se téměř okamžitě rozhodli pro válku vedenou proti státům, které Bush nazval „osou zla“. (Kozák 2009) Tento krok je ve značném rozporu s názory feministických představitelk. Sara Ruddicková je zastánkyní toho názoru, že válka je poslední možností, jak řešit konflikt. Podle Ruddickové se mají konflikty řešit mírovými dohodami, díky kterým se znesvářené strany vyhnou použití násilí. Podle Ruddickové je dále potřeba, aby na jednání o zahájení války byl dostatek času, aby měli i zastánci mírových řešení šanci přednést své návrhy. (Ruddicková citována in Peachová 1994) Vzhledem k tomu, že prezident Bush vyhlásil válku v Afghánistánu necelý měsíc po útocích z 11. září, je zcela zřejmé, že se

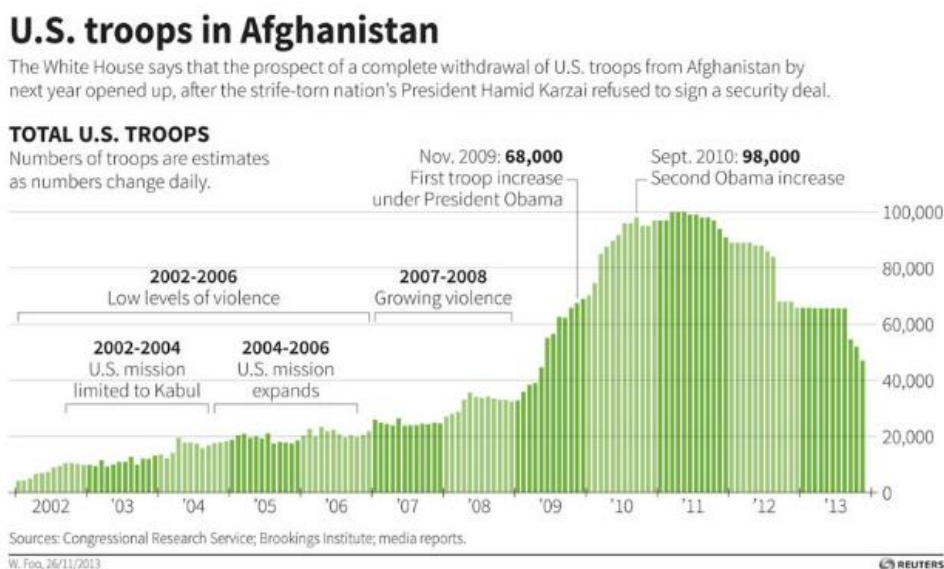
²¹ Více informací o Revolutionary Association of the Women of Afghanistan viz (rawa.com)

jeho administrativa zabývala možností mírových řešení zcela nedostatečně. Pokud by však Bush válku proti terorismu a teroristickým státům nevyhlásil, mohl by v očích ostatních států a jejich vrcholných představitelů vypadat jako slaboch, který se války zalekl, a USA by se staly snadným terčem dalších útoků. Afghánistán se stal státem mezi prvními v pořadí. Bush chtěl dosáhnout míru nejenom tím, že zničí struktury teroristické organizace al-Káida a jejího podporovatele Tálibánu, ale i tím, že přinese mír afghánským lidem a pomůže jim vybudovat novou demokratickou vládu. (Bush 2002) Z počátku války v Afghánistánu však Bush nevěnoval příliš pozornosti obětem z řad civilistů. Válka v Afghánistánu měla ve svých počátcích charakter totalitní války, kdy útoky nebyly vždy cíleny pouze na strategické cíle a ozbrojené bojovníky.

Barack Obama, který se stal prezidentem bezprostředně po Georgi Bushovi, se již ve svých prvních projevech vyjadřoval k tomu, že chce co nejdříve dosáhnout míru v Afghánistánu a ukončit válku, která v době jeho nástupu do úřadu trvala již dlouhých osm let. V tomto ohledu se postoj prezidenta Baracka Obamy shoduje s postojem feministické autorky Jean Bethke Elhstainové. Ta sama sebe nepovažuje za propagátorku pacifismu, avšak zastává názor, že pokud veškerá mírová řešení selžou a dojde k zahájení války, tak by její ukončení mělo být rychlé a s co nejmenším počtem obětí. (McCrisken 2012)

Druhou proměnnou, která je v práci porovnávána je přístup administrativ k možnosti vést válku v Afghánistánu. Barack Obama se při nástupu do prezidentského úřadu v roce 2009 ocitl v naprosto odlišné situaci oproti Georgi Bushovi. Bush rozhodoval o tom, zda USA povedou válku proti v Afghánistánu, na Obamovy však závisela otázka, zda bude válka v Afghánistánu pokračovat. Ve svých prvních projevech Barack Obama naznačil, že bude chtít posílit jednotky v Afghánistánu. K prvnímu navýšení došlo již v prvním roce jeho prezidentského úřadování a to z necelých 40 000 vojenských jednotek na 68 000. Další navýšení bezprostředně následovalo v roce 2010 z 68 000 na celých 98 000 amerických vojenských jednotek, viz Tabulka 3. Autorky feminismu by však se zvyšováním vojenských jednotek na území Afghánistánu nesouhlasily. Podle Duane Cadyho a Karen Warrenové zvyšování vojenských jednotek na afghánském území dokazuje dominanci USA nad Afghánistánem, která brání k dosažení míru. (Cady, Warrenová 1994)

Tabulka 3: Počet amerických jednotek v Afghánistánu během vlád prezidentů George Bushe ml. a Baracka Obamy v letech 2002-2013

Zdroj: reuters.com

I přesto, že Barack Obama více než dvojnásobně zvýšil počet amerických vojenských jednotek oproti Georgi Bushovi ml., tak se mu nepodařilo splnit slib ukončení války v Afghánistánu v roce 2011. K postupnému ukončení války došlo v roce 2014, avšak americké vojenské jednotky i nadále zůstávají na afghánském území kvůli hnutí Tálibán a hrozbě občanské války. (nytimes.com 2017) Barack Obama si také daleko více než Bush uvědomoval, že válka má fatální dopad na lidské životy. Navzdory tomuto uvědomění však za Obamovy administrativy došlo k prudkému nárůstu civilních obětí. V roce 2011 to byl od počátku války nejvyšší počet usmrcených civilistů, viz Tabulka 2. Ke zvýšení počtu civilních obětí pak došlo ještě v roce 2015, kdy se Obamovo druhé volební období pomalu blížilo ke konci. (bbc.co.uk 2017)

Další proměnnou, kterou autorka v práci komparovala, byl přístup prezidentských administrativ k sexuálnímu násilí páchanému na ženách během války v Afghánistánu. Administrativě George Bushe ml. bývá feministickými představitelkami vytýkáno, že sexuálnímu násilí páchanému na ženách nevěnoval příliš pozornosti. (Heathcotová 2010) Tento jev byl dán tím, že v počátcích války nebyl příliš kladen důraz na dopady války. I přesto, že USA tvrdily, že válka proti terorismu je vedena také za účelem snížení sexuálního násilí páchaného na ženách, tak dva roky od svržení tálibánských struktur přiznaly mezinárodní struktury, že udržení ženské bezpečnosti v Afghánistánu je velice obtížné. S tímto tvrzením feministické představitelky souhlasí, jelikož během války je

velice obtížné vymáhat porušování zákonů a válečná situace vybízí muže k páchaní sexuálního násilí v představě, že si tak dokáží určitou převahu ve válce. (Ahmadová 2014) Ve většině oblastí Afghánistánu byl počet znásilňovaných žen stále vysoký a mnohdy tato zkušenost ženy dohnala až k sebevraždám. (theguardian.com) Za administrativy Baracka Obamy bylo věnováno daleko více pozornosti sexuálnímu násilí páchanému na ženách. Ministryně zahraničních věcí Hillary Clintonová se zabývala touto agendou a přislíbila zpřísnění trestního stíhání za sexuální násilí páchané během války. Za Obamovy administrativy také došlo k vytvoření rezoluce OSN, která se zabývala otázkou ženských práv během afghánské války. Na tuto rezoluci následně navázaly afghánské ochránkyně ženských práv, které do parlamentu prosadily právo na eliminaci násilí proti ženám. (Ahmadová 2014)

Závěr

Tato bakalářská práce pojednávala o přístupu prezidentských administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy k válce v Afghánistánu skrze teorii feminismu v mezinárodních vztazích. Hlavní výzkumná otázka práce zněla: „*Lišil se přístup administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy k válce v Afghánistánu podle teorie feminismu ve třech proměnných, a sice: válce, míru a otázky násilí páchaného na ženách během války?*“ Cílem práce bylo podle zadaných kritérií zanalyzovat, který z prezidentů zastával při rozhodování o postupech ve válce v Afghánistánu hodnoty, které uznávají feministické představitelky, a to podle třech proměnných a sice: jak přistupovaly administrativy George Bushe ml. a Baracka Obamy k možnosti vést válku v Afghánistánu, zda měly administrativy zájem o řešení války v Afghánistánu mírovou cestou a poslední proměnnou bylo, jak se administrativy stavěly k postavení žen ve válce coby obětí páchaného sexuálního násilí.

Práce byla členěna do třech kapitol a následně tematických podkapitol. V první kapitole se autorka věnovala analýze teorie feminismu. Zpočátku došlo k vymezení teorie feminismu, coby politické ideologie, která se dá dělit na tři směry, a také na tři různá časová období. Autorka postupně přešla k popsání teorie feminismu v mezinárodních vztazích a vymezení pojmu války v teorii feminismu. Podkapitola popisující přístup feministických autorek k válkám byla pro napsání této práce stěžejní, jelikož některé poznatky feministických autorek byly aplikovány coby hlavní proměnné, podle kterých autorka komparovala přístup prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu, a sice: války, míru a otázky násilí páchaného na ženách.

Ve druhé kapitole došlo k vymezení teroristických útoků z 11. září 2001 feministickou optikou. Autorka stručně nastínila celou událost, podala základní informace a následně čerpala z myšlenek představitelky feminismu, které reagovaly na události z 11. září a situaci, která po teroristických útocích z 11. září bezprostředně následovala. Těmito feministickými autorkami byly především J. Ann Ticknerová, Jan Jindy Pettmanová, Sandra Whitworthová a Cynthia Enloeová. Myšlenky ostatních autorek v této části textu byly použity zejména pro doplnění a upřesnění. Ve třetí podkapitole autorka stručně nastínila důvody ke vstupu do války a vývoj situace v Afghánistánu. Poslední podkapitola se pak týkala přístupu feministické teorie v mezinárodních vztazích k rozhodnutí o válce v Afghánistánu.

Třetí kapitola byla pro tuto bakalářskou práci stěžejní, protože zde došlo k popsání přístupu administrativ prezidentů George Bushe ml. a Baracka Obama k válce v Afghánistánu na základě vymezených proměnných. Těmito proměnnými byly: mír a snahy prezidentů George Bushe ml. a Baracka Obamy jej co nejrychleji ve válce v Afghánistánu dosáhnout, páchání sexuálního násilí na ženách ve válce v Afghánistánu a také to, zda vedení této války bylo skutečně nevyhnutelné. V této kapitole autorka aplikovala zmíněné proměnné, které vycházejí z teorie feminizmu na jednání administrativ těchto dvou prezidentů během afghánské války v letech 2001 až 2014.

Práce byla vystavěna především na dílech anglicky píšících autorů a autorek. Stěžejními jsou představitelé teorie feminizmu všech jeho podob. Mezi autory, které autorka v práci nejvíce využívala lze zařadit Sandru Whitworthovou a J. Ann Ticknerovou. Tyto dvě autorky se vyjadřovaly jak k problémům současné zahraniční politiky, tak i k zásadním feministickým problémům doprovázejícím teorii feminizmu od jejich počátků. Co se týče podkapitoly o feministickém přístupu k válkám, která je pro práci stěžejní, tak v této podkapitole byly využity články Sary Ruddickové, Doris E. Bussové, Lucindy Peachové a dalších.

Hlavními zdroji, ze kterých autorka čerpala informace pro druhou kapitolu, jsou knihy od Davida Ray Griffina a trojice autorů Jana Eichlera, Nika Hynka a Lubomíra Majerníka. Griffin ve své knize *Nový Pearl Harbor* (2006) přirovnává teroristické útoky z 11. září k útoku na Pearl Harbor v roce 1941 a popisuje situaci, která po 11. září nastala. Eichler, Hynek a Majerník ve své knize *Konflikt a obnova v Afghánistánu: kontext, prostředí a zájmy* (2012) popisují okolnosti, které předcházeli zahájení války v Afghánistánu ze strany USA a následně pak průběh této války. Co se týče podkapitol zabývajících se pohledem feministických autorek na 11. září a přístupu feministické teorie k rozhodnutí o válce v Afghánistánu, tak autorka zde čerpala z článků od Sandry Whitworthové, Jan Jindy Pettmanové a J. Ann Ticknerové. Tyto autorky ve svých článcích analyzují postavení žen po teroristických útocích z 11. září a okolnosti, které USA vedly k zahájení války v Afghánistánu.

Ve třetí kapitole, která komparovala přístup prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu, autorka čerpala především z internetových periodik, jakými byly například lidovky.cz, nytimes.com, bbc.co.uk a theguardian.com. V těchto zdrojích autorka našla jak důležité aktuální informace o válce v Afghánistánu, tak i ty z období,

kdy válka v Afghánistánu spadala do administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy. Grafy, které autorka v práci použila, byly rovněž čerpány z anglických a amerických internetových periodik, přičemž grafy doplnily a znázornily informace, které autorka v této kapitole podala.

K zodpovězení výzkumné otázky autorka aplikovala v poslední kapitole tři proměnné, které si vytyčila v teoretické kapitole zabývající se přístupem feministických autorek k válkám. Co se týče zájmu administrativ o řešení války v Afghánistánu mírovou cestou, tak lze spatřovat určitou podobnost přístupu prezidentských administrativ k této proměnné. George Bush ml. ve svých projevech zmiňoval, že válka v Afghánistánu je vedena kvůli tomu, aby nastolila mír jak pro občany USA, tak pro celý svět. Také argumentoval, že je tato válka vedena vstříc lepší a bezpečnější budoucnosti bez hrozby terorismu. Nevyjadřoval se ovšem k časovému úseku, ve kterém se má k míru dojít. To Barack Obama upozorňoval, že by válku v Afghánistánu rád vyřešil v co nejkratším časovém období. Tento slib použil již ve své prezidentské kampani a projevech bezprostředně po jeho zvolení. V roce 2009, kdy nastoupil do prezidentského úřadu, sliboval ukončení války do konce roku 2011. V roce 2011 se jeho stanovisko změnilo a konec války v Afghánistánu předpovídal do roku 2014. Což dokazuje, že Obama byl skvělým řečníkem, který dokázal své voliče o určité věci přesvědčit, avšak své sliby již nedokázal vyplnit.

Druhou proměnou byl přístup administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy k možnosti vést válku v Afghánistánu. V případě této proměnné se každý prezident nacházel v odlišném postavení, avšak jejich přístup byl podobný. George Bush ml. rozhodoval o tom, zda zahájí válku v Afghánistánu, kdežto Baracka Obama rozhodoval o tom, jestli válka v Afghánistánu bude nadále pokračovat. George Bush vyhlásil válku v Afghánistánu necelý měsíc po útocích z 11. září a při jednáních nebyl dán příliš prostor pro prezentaci mírových řešení, která Bushova administrativa zřejmě nepřipouštěla nebo se jimi dostatečně nezabývala. Barack Obama se po svém nástupu do úřadu zavázal k tomu, že se válku v Afghánistánu bude snažit ukončit do konce roku 2011. Tento slib se však Obamovy nepodařilo vyplnit a válka v Afghánistánu trvala až do roku 2014. Z této proměnné tedy vyplývá, že administrativy obou prezidentů vedly válku v Afghánistánu po celou dobu jejich volebních období.

Co se týče další proměnné, kterou byla otázka postavení žen jako obětí sexuálního násilí páchaného na ženách, tak za více profeministického prezidenta se dá považovat Barack Obama. Během jeho volebních období došlo k vydání rezoluce OSN, která měla hájit ženská práva v Afghánistánu a také ke spolupráci s Afghánskou vládou, která plně podporovala minimalizaci násilí páchaného na ženách. Ministryně zahraničí Hillary Clintonová také v roce 2009 přislíbila zvýšení počtu trestních stíhání za spáchání sexuálního násilí na ženách. (Ahmadová 2014) Za to za vlády prezidenta Bushe v počátcích války v Afghánistánu mezinárodní struktury samy přiznaly, že udržet bezpečnost žen v Afghánistánu je velice složité a že stále dochází k páchání sexuálního násilí v oblastech, kde není dostatek amerických jednotek. (theguardian.com)

Na základě analýzy tří proměnných lze v závěru práce tedy shrnout, že ve dvou proměnných, a to v otázce války a míru, se přístup administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy víceméně shodoval, avšak k určitým rozdílům dochází ve třetí proměnné, kterou je postavení žen ve válce coby obětí páchaného sexuálního násilí.

Abstrakt

Autorka bude ve své práci porovnávat přístup administrativ prezidentů George Bushe ml. a Baracka Obamy k válce v Afghánistánu a pokládá si výzkumnou otázku: „Lišil se přístup administrativ George Bushe ml. a Baracka Obamy k válce v Afghánistánu podle teorie feminismu?“ V práci budou využity teoretické koncepty z oboru mezinárodních vztahů, především pak teorie feminismu. Hlavním cílem práce bude analyzovat přístup prezidentských administrativ k válce v Afghánistánu a porovnat je mezi sebou.

Klíčová slova: feminismus, zahraniční politika, válka v Afghánistánu, USA, 11. 9. 2001, George Bush ml., Barack Obama, prezidentské administrativy

Abstract

The author will compare administration's approach to the war in Afghanistan of George Bush Jr. and Barack Obama in her work, and she asks the research question: "Did George Bush and Barack Obama's administration attitude to the war in Afghanistan differ according to the theory of feminism?" In the work will be used theoretical concepts of the field of international relations, especially the theory of feminism. The main aim of the thesis will be to analyze the attitude of presidential administration to the war in Afghanistan and to compare them with each other.

Key words: feminism, foreign policy, war in Afghanistan, USA, 9/11, George Bush Jr., Barack Obama, presidential administration

Zdroje a literatura

- Ahmadová, Lida. 2014. „Sexual violence: unacceptable on all counts.“ *Forced Migration Review* 1 (46): 35. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com>> (12. 4. 2017)
- „Barack Obama“ *whitehouse.gov*, (online.) Dostupné z: < <https://www.whitehouse.gov/1600/presidents/barackobama>> (15. 4. 2017)
- Barša, Pavel. 2003. *Hodina impéria: zdroje současné zahraniční politiky USA*. Brno: Masarykova univerzita.
- Bunting, Madeleine. 2001. „Women and War.“ *guardian.co.uk*, 20. 9. 2001 (online) Dostupné z: <<http://www.guardian.co.uk/analysis/story/0,3604,554794,00.html>> (10. 4. 2017)
- Burchill, Scot. 2005. Liberalism. Pp. 55-84 in Burchill, Scot, Richard Devetak, Jack Donnelly, Andrew Linklater, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit, Jacqui True (eds.). *Theories of International Relations: Third Edition*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bush, George. 2002. „Advancing The Cause Of Freedom.“ *Vital Speeches of the Day* 68 (14): 418-421. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com>> (17. 4. 2017)
- Bussová, Doris E. 2009. „Rethinking: „Rape as a Weapon of War“.“ *Feminist Legal Studies* 17 (2): 145-163. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com>> (12. 4. 2017)
- Cady, Duane L., Karen J. Warren. 1994. „Feminism and Peace: Seeing Connections.“ *Hypatia: A Journal of Feminist Philosophy* 9 (2): 4-20. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (20. 4. 2017)
- „Calculating the Human Cost of the War in Afghanistan“ *nytimes.com*, (online). Dostupné z: < <https://atwar.blogs.nytimes.com/2012/08/21/calculating-the-human-cost-of-the-war-in-afghanistan/>> (18. 4. 2017)
- Campbell, Kurt, Michael O'Hanlon. 2007. *Hard Power: The New Politics of National Security*. New York: Basic Books.
- Cohnová, Carol, Sara Ruddicková. 2003. „A Feminist Ethical Perspective on Weapons of Mass Destruction.“ *genderandsecurity.org*, (online). Dostupné z: <http://genderandsecurity.org/sites/default/files/carol_cohn_and_sara_ruddick_working_paper_104.pdf> (17. 4. 2017)

- Davion, Victoria. 1992. „Caring and Violence.“ *Hypatia: A Journal of Feminist Philosophy* 7 (1): 135-137. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (20. 4. 2017)
- de Ruiter, Robin. 2005. *Mýtus a podvod: 11. září 2001*. Frýdlant nad Ostravicí: Nakladatelství Jurica Marcela – Ráj.
- Diez, Thomas, Lloyd Pettiford, Jill Steans. 2001. *Introduction to International Relations: Perspectives and Themes*. Essex: Pearson Education Limited.
- Donnelly, Jack. 2005. Realism. Pp. 29-55 in Burchill, Scot, Richard Devetak, Jack Donnelly, Andrew Linklater, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit, Jacqui True (eds.). *Theories of International Relations: Third Edition*. New York: Palgrave Macmillan.
- Donnelly, Jack. 2008. The Ethics of Realism. Pp. 150-163 in Reus-Smit, Christian, Duncan Snidal (eds.). *The Oxford Handbook of International Relations*. New York: Oxford University Press.
- Doyle, Michael. 2011. *Liberal Peace: Selected Essays*. New York: Routledge.
- Drulák, Petr. 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Drulák, Petr, Petr Kratochvíl. 2009. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Eichler, Jan. 2011. Zahraniční a bezpečnostní politika USA po 11. září. Pp. 17-31 in Loužek, Marek (ed.). *11. září 2001: Deset let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku.
- Eichler, Jan, Nik Hynek, Lubomír Majerník. 2012. *Konflikt a obnova v Afghánistánu: kontext, prostředí a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- Elman, Colin. 2007. Realism. Pp. 11-21 in Griffiths, Martin (ed.). *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An Introduction*. New York: Routledge.
- Enloeová, Cynthia. 2007. Feminism. Pp. 99-111 in Griffiths, Martin (ed.). *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An Introduction*. New York: Routledge.
- Epure, Madalina. 2014. Critically assess: The relative merits of liberal, socialist and radical feminism. *Journal of Research in Gender Studies* 4 (2): 514-519. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (31. 3. 2017)
- Feldman, Stanley, Leonie, Huddy. 2011. „American Respond Politically to 9/11: Understanding the Impact of the Terrorist Attacks and Their Aftermath. American

- Psychologist.“ *American Psychologist* 66 (6): 455-467. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (13. 4. 2017)
- Foust, Mathew A. 2014. „The Feminist Pacifism of William James and Mary Whiton Calkins.“ *Hypatia: A Journal of Feminist Philosophy* 29 (4): 889-905. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (15. 4. 2017)
- Friedan, Betty. 1998. Ženská mystika. Pp 57-67 in Libora Oates-Indruchová (ed.). *Dívčí válka s ideologií. Klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Slon
- „George W. Bush“ *whitehouse.gov*, (online). Dostupné z: <<https://www.whitehouse.gov/1600/presidents/georgewbush>> (15. 4. 2017)
- Ghosh, Saptarshi, Javaid Rehman. 2008. „International Law, US Foreign Policy and Post-9/11 Islamic Fundamentalism: Tje Legal Status of the „War on Terror“.“ *Nordic Journal of International Law* 77 (1/2): 87-103. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (13. 4. 2017)
- Goldstein, Joshua. 2001. *War and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gray, S. Colins. 2011. „Hard Power and Soft Power: The Utility of Military Force as an Instrument of Policy in 21st Century.“ Dostupné z: <<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil>> (8. 4. 2017)
- Griffin, David Ray. 2006. *Nový Pearl Harbor*. Praha: Volvox Globator.
- Heathcotová, Gina. 2010. „Feminist Reflections on the „End“ of the War on Terror. „ *Melbourne Journal of International Law* 11 (2): 277-307. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (5. 4. 2017)
- Heywood, Andrew. 1994. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing.
- Heywood, Andrew. 2005. *Politická teorie*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Hoder, Lukáš. 2009. *Transatlantické vztahy v době krize: Hegemonie USA a emancipace Evropy po 11. září 2001*. Brno: Masarykova univerzita.
- Huntová, Krista. 2002. „The Co-optation of Women’s Rights Discourse in the „War Againsts Terrorism““ *International Feminist Journal of Politics* 4 (1): 116-121. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (5. 4. 2017)

- Hynek, Nik. 2012. *Konflikt a obnova v Afghánistánu: kontext, prostředí a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- Chomsky, Noam. 2003. *11.9*. Praha: Mezera s.r.o.
- Chomsky, Noam. 2006. *Hegemonie nebo přežití: americké tažení za globální nadvládou*. Praha: Mladá fronta.
- Jakl, Ladislav. 2011. 11. září vyvolalo strach o civilizaci. Pp. 11-17 in Loužek, Marek (ed.). *11. září 2001: Deset let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku.
- Jaleelová, Rana. 2013. "Weapons of Sex, Weapons of War." *Cultural Studies* 27 (1): 115-135. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com> > (12. 4. 2017)
- Jervis, Robert. 2016. „Understanding the Bush Doctrine: Preventive Wars and Regime Change.“ *Political Science Quarterly* 131 (2): 285-311. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com> > (12. 4. 2017)
- Jorgensen, Knud Erik. 2010. *International Relations Theory: A New Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kagan, Robert. 2008. *Nebezpečný národ: zahraniční politika USA*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Keegan, John. 2006. *Válka v Iráku*. Praha: Beta-Dobrovský.
- Keynes, John Maynard. 2016. „The Economic Consequences of the Peace: The Economist“ *google.play.com* 24. 10. 2016 (online) Dostupné z: < <https://play.google.com/books/reader?id=KpJPDQAAQBAJ&printsec=frontcover&output=reader&hl=en&pg=GBS.PT3.w.1.0.53> > (10. 4. 2017)
- Kohout, Pavel. 2011. Jak Usáma zadlužil Západ. Pp. 61-67 in Loužek, Marek (ed.). *11. září 2001: Deset let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku.
- Konečná, Daniela, Petra Kuchyňková. 2005. Feminismus. Pp. 120-126 in Pavel Pšeja (ed.). *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova univerzita.
- Kozák, Kryštof. 2009. *Zahraniční politika USA na začátku 21. Století*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky.
- Krejčí, Oskar. 2009. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing.

Larres, Klaus. 2010. Hillary Rodham Clinton as Secretary of State: A New Engagement with the World. Pp. 4-13 in Klaus Larres. *The US Secretaries of State and Transatlantic Relations*. New York: Routledge.

Lebow, Richard Ned. 2013. Classical Realism. Pp. 59-77 in Dunne, Tim, Milja Kurki, Steve Smith (eds.). *International Relations Theories Discipline And Diversity: Third Edition*. Oxford: Oxford University Press.

Lijphart, Arendt. 1971. „Comparative Politics and the Comparative Method.“ *The American Political Science Review* 65 (3): 682-693. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (30. 3. 2017)

Machiavelli, Niccoló. 2012. *Vladař*. Praha: Argo.

Madrigal, Joshua, Andrew Shaver. 2016. „Losing in Afghanistan: New Pentagon Data Reveals No End to America’s Longest War“ *foreignaffairs.com*, 22. 9. 2016 (online) Dostupné z: < <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2016-09-22/losing-afghanistan>> (15. 4. 2017)

Malkasian, Carter. 2015. „Is Peace Possible in Afghanistan? Mullah Omar’s Death and the Future of Peace Talks. *foreignaffairs.com*, (online). Dostupné z: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2015-08-18/peace-possible-afghanistan>> (17. 4. 2017)

McCriskne, Trevor. 2012. „Justifying sacrifice: Barack Obama and the selling and ending of the war in Afghanistan.“ *International Affairs* 88 (5): 993-1007- Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com>> (12. 4. 2017)

Mearsheimer, John J, 2013. Structural Realism. Pp. 77-94 in Dunne, Tim, Milja Kurki, Steve Smith (eds.). *International Relations Theories Discipline And Diversity: Third Edition*. Oxford: Oxford University Press.

Milletová, Kate. 1998. Sexuální politika. Pp. 69-89 in Libora Oates-Indruchová (ed.). *Dívčí válka s ideologií. Klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Slon.

„Mohammad Atta“ *biography.com*, (online). Dostupné z: <<http://www.biography.com/people/mohamed-atta-241184>> (21. 4. 2017)

Mukhuba, Theophilus. 2016. „A Radical Feminism Assessment of Women's Recant of the Male Symbolic Order in the Name of Difference.“ *Gender & Behaviour* 14 (2): 7235-7237. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com> > (12. 4. 2017)

Nye, Joseph S. 2004. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.

„Obama nesplní, co slíbil. Proč se „američtí chlapi“ vrátí z Afghánistánu až za jeho zástupce.“ *aktualne.cz*, (online). Dostupné z: < https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/obamuv-afghansky-paradox-prezidentovym-odkazem-bude-nesplnen/r~88b987a073f911e5bd0a002590604f2e/?_ga=1.83476054.1939568262.1451246867 > (15. 4. 2017)

Peachová, Lucinda J. 1994. „An Alternative to Pacifism? Feminism and Just-War Theory.“ *Hypatia: A Journal of Feminist Philosophy* 9 (2): 152-172. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com> > (15. 4. 2017)

Pettman, Jan Jindy. 2004. „Feminist International Relations After 9/11“. *Brown Journal of World Affairs* 5 (2): 85-97. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com> > (13. 4. 2017)

Ptáčnicková, Iveta. 2013. „Bezpečnost žen z perspektivy teorie feminizmu v mezinárodních vztazích: Sexuální násilí jako účinná zbraň války.“ *Obrana a strategie* 13 (2): 41-52. Dostupné z: < <http://www.ebscohost.com> > (12. 4. 2017)

Record, Jeffrey. 2010. *Wanting War: Why the Bush Administration Invaded Iraq*. Virginie: Potomac Books.

Rétyi von, Andreas. 2009. *Teror a lži: 11. září 2001*. Praha: Knižní klub.

Ruddicková, Sara. 1995. *Maternal Thinking: Toward a Politics of Peace*. Boston: Beacon Press.

„Rule of rapists“ *theguardian.com*, (online). Dostupné z: < <https://www.theguardian.com/world/2004/feb/12/afghanistan.gender> > (14. 4. 2017)

Russett, Bruce. 2013. Liberalism. Pp. 94-114 in Dunne, Tim, Milja Kurki, Steve Smith (eds.). *International Relations Theories Discipline And Diversity: Third Edition*. Oxford: Oxford University Press.

- Schmitt, Gary James. 2015. *A Hard Look at Hard Power: Assessing The Defense Capabilities of Key U. S. Allies and Security Partners*. Pennsylvánie: Strategic Studies Institute.
- Sjoberg, Laura, J. Ann Tickner. 2013. Feminism. Pp. 205-223 in Dunne, Tim, Milja Kurki, Steve Smith (eds.). *International Relations Theories Discipline And Diversity: Third Edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Sjoberg, Laura, J. Ann Tickner. 2013. Feminist Perspectives on International Relations. Pp. 170-195 in Carlsnaes, Walter, Thomas Risse, Beth A. Simmons (eds.). *Handbook of International Relations*. London: SAGE Publications.
- Slaughter, Anne-Marie. 2011. International Relations, Principal Theories. Pp. 1-28 in Wolfrum, Rüdiger (ed.). *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. New York: Oxford University Press.
- Steans, Jill. 2003. „Engaging From the Margins: Feminist Encountres with the „Mainstream“ of International Relations“. *British Journal of Politics & International Relations* 5 (2): 428-454. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com> > (5. 4. 2017)
- Sylvester, Christine. 2002. *Feminist International Relations: An Unfinished Journey*. Cambridge: University Press.
- Sylvester, Christine. 2011. *Experiencing War*. New York: Routledge.
- Ticknerová, J. Ann. 2002. Feminist Theory and Gender Studies: Reflections fot the Millennium. Pp. 321-330 in Brecher, Michael, Frank P. Harvey (eds.). *Millennial Reflections on International Studies*. Michigan: University of Michigan Press.
- Ticknerová, J. Ann. 2002. „Feminist Perspectives on 9/11.“ *International Studies Perspectives* 3 (4): 333-350. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com> > (13. 4. 2017)
- „The US refuses to negotiate with Taliban“ *bbc.co.uk*, (online). Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/history/events/the_us_refuses_to_negotiate_with_the_taliban> (15. 4. 2017)
- Trueová, Jacqui. 2003. „Feminism and the Challenges of the „Post-Cold War“ World.“ *Internatinal Feminist Journal of Politics* 5 (3): 331-354. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com> > (8. 4. 2017)

Trueová, Jacqui. 2005. Feminism. Pp. 213-235 in Burchill, Scot, Richard Devetak, Jack Donnelly, Andrew Linklater, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit, Jacqui True (eds.). *Theories of International Relations: Third Edition*. New York: Palgrave Macmillan.

Trueová, Jacqui. 2008. The Ethics of Feminism. Pp. 408-425 in Reus-Smit, Christian, Duncan Snidal (eds.). *The Oxford Handbook of International Relations*. New York: Oxford University Press.

Urban, Mark. 1990. *War in Afghanistan*. New York: Palgrave Macmillan.

„V Afghánistánu bylo zabito nejvíce lidí od roku 2009, přibylo hlavně mrtvých dětí“ *aktualne.cz*, (online). Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/v-afghanistanu-je-rekodni-pocet-mrtvych-civilistu-rika-zprav/r~d7f2b948524911e6851c002590604f2e/?_ga=1.155212027.1939568262.1451246867> (17. 4. 2017)

Van De Haar, Edwin. 2009. „Classical Liberalism and International Relations.“ *Policy 25* (1): 35-38. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (8. 4. 2017)

„Válka v Afghánistánu“ *aktualne.cz*, (online). Dostupné z: <<https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/valka-afghanistan-isaf/r~i:wiki:1133/>> (15. 4. 2017)

Warner, Judith. 1993. *Hillary Clinton: Soukromý příběh*. Praha: Baronet Publishers.

Whitworthová, Sandra. 2002. „September 11 and the Aftermath – A Comment.“ Dostupné z: <<http://www.yorku.ca/sandraw/Publications.htm>> (5. 4. 2017)

Whitworthová, Sandra. 2008. Feminism. Pp. 391- 408 in Christian Reus-Smith, Duncan Snidal (eds.). *The Oxford Handbook of International Relations*. New York: Oxford University Press.

Wibbenová, Annick T. R. 2004. „Feminist International Relations: Old Debates and New Directions“. *Brown Journal of World Affairs* 5 (2): 97-117. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (13. 4. 2017)

Wohlforth, William C. 2008. Realism. Pp. 131-150 in Reus-Smit, Christian, Duncan Snidal (eds.). *The Oxford Handbook of International Relations*. New York: Oxford University Press.

Wollstonecraft, Mary. 1998. Obhajoba ženských práv. Pp. 19–26 in Libora Oates-Indruchová (ed.). *Dívčí válka s ideologií. Klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Slon.

„Západ slíbil Afghánistánu, že ho „neopustí““ *aktualne.cz*, (online). Dostupné z: <
https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/zapad-slibil-afghanistanu-ze-ho-neopusti/r~i:article:724079/?_ga=1.179879140.1939568262.1451246867> (17. 4. 2017)